

ACC. N:R M. 12572:4a

sid. 8 orig. FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Skulle till Voxtorp Kyrka

Trolle klippa

Gå skål hit sa han

En kom med en bägare. Han slog det bakom. Det tog i skinnet på
hästen.

En va halt den va den värsta att springa.

sid. 9 orig.

Den som fått vantarna skrek

Du vanta du dåre

rid på åkern den korsårde

te dagen ble ljus.

På det viset fridde han sig.

Hornet hängdes i Voxtorp kyrka

men under krigstiden hade danskarna erövrat det där.

Nu ska det va i Petersburg.

De ha snutit det i Danmark.

Frans Ludvig Sandberg dog för en 6 år sen, på Norrmoen nära Hånger station. Hade väl fått ett par supar. Skulle se sin tillkommande genom att en midsommarnatt se i en källa. När han suttit en stund, såg han luftbubblor stiga opp, så såg han en flicka komma opp ur vattnet på andra sidan källan, och den närmade sig, och han såg att hon bars på någons huvud. När hon kom till hans kant försvann det. Han kände igen det och gick. Men han ville inte gifta sig med henne. Hon hade förut slagit sig ut för honom.

Ordstäv: När två möttes och den ene hört att den andre råkat ut för något och vill ha hjälp ur sin knipa, så säger han: Jaså. Har du satt de ut, käring, så statt = Som en bäddar, så får en ligga.

Jakob: De ryker inte ur brunnen utan de e ail i en.

Vi har hört skällan, men vi har inte sett fäet än (när tal kom före som de va lite ovisst om det skulle kunna gå) Gustav Månsson, bodde förr i Skattagården (?) i Hånger.

Ja, släkten ä värst, sa' räven ^{om} och hunnarna när han sprang för dem.

Ja får väl följa me er, för ja har ingen kaka o ge er.

Gantet = skämtet; Gamle Per = fan; skuen = skogen; träckte = sket

En klockare satte ljus i kyrkan te julottan. Där fanns en bild av fan. Här ska du få ett ljus också, din stackare. Efter julottan hade han väl fått en sup och la' sig att vila lite. Så drömde han att Hornper kom och tackade honom för ljuset. Tog honom med i skogen, visade en håla med pengar. Han tog alla. Nog är du snål som tar så mycket, men jag har fler hålor, men gör mig nu den tjänsten att träcka hålan full. Det gjorde han och så vaknade han, hade knäppt ner byxorna och gjort en stor hög i julsängen. Så han såg det var inte att narras med Gamle Per.

Ett äkta par var mycket sams. Fan kunde ej skilja dem. Träffade då en gammal käring. Kan du skilja dem åt så ska du få lön. Ett par skor, de grannaste som finns och som inte kan slitas opp, utan ju mer en har dem dess'dryare' blir de.

Hon försökte komma te folket. Frågade henne om mannen var snäll. "Ja, kan inte va bättre". "Det kan inte vara så länge, för jag kan visa dig ett tecken till det. Bäst han sover ska du se noga efter. Där växer ut hårstrån och ju mer de växer dess elakare blir han. Men du ska va

te ress med rakkniven och doppa den i varmt vatten och skära bort dem, för känner han det så går de om inte."-
Geck till mannen i arbetet, pratade. /Han sade om hust-run/"Hon är en ängel i mänskohamn" . -"Det är gott och väl men det varar inte länge. Ja ska ge dig ett tecken te de. Sov inte för säkert. Hon ä falsk o illmarig. En gång du sover kommer hon med rakkniven och vill skära halsen å de."
Hon vakade (vok) och gagnade rakkniven flera gånger och så hade det gått en tid och hon glömde doppa kniven, som han vaknade, och sen började striden och kivet och lipet, så ovänskapen blev svår. Då va de barfrost skulle få sina sko och gamle Pelle hade fått veta det och blev rädd för käringen. Så fick hon se en gestalt på andra sidan sjön som va i hal is (?). "Skorna, skorna", skrek hon. Han försvann och kom med en 18 alnar lång humlestång, satte skorna i spetsen på stången och svängde den så de for över sjön till henne.

Midsommarn skulle de gå till hälsokällor. ^{Wid} Bösjö-
vad källa i Forseda ^{Där} sn samlades flera hundra män-
skor. Där skulle de dricka för hälsans återställande. En sådan källa
är också vid Kärda. En i Hångers sn vid Aludden.

Vid Drakahallar i Hånger sn är uthugget en rund-
del i stenen, och där har de troligtvis offrat. Det påstås,
att en drake har huggit ut den. Gården heter Drakaryd.

Förr skulle de va brän~~vin~~ i kistan, så det hittas
ofta, när de gräver på kyrkogårdar~~na~~.

Lucia firades här förr. Man klädde Lussi bru. De skul-
le in i var stuga förr. Ännu är det många ställen, där de
lägger ihop te att fira Lussi bru.

Ludde källa ligger strax intill Värnamo köping~~en~~ och
där skall en kyrkeklocka ligga.

Emellan ~~Far~~ ~~Fur~~ och Flör
ligger de gullkistor två
som

På Ed skall födas de tvillingar två
som den skatten ska få.

Det var en herre på Ed. Han gick ut och jagade. Då
lät det ner~~ifrån~~ ^{han} ~~hu~~, jag fryst~~e~~. Han kastade sina vantar.

Bjarnat gård
~~Bjarnat~~ (?) gård, Bolmsö sn. Där bodde en gubbe Magnus i
Bj. Han hade förvarat 3000 kr. som ingen mänska kan hitta
där på Bj. ägor. När det led på slutet med gubben, bad
sönerna att få av pengarna. "I har fått så många pengar
så hade I sparat så hade I hatt så I kunne redat er. När
~~jag~~ började, så hade jag ingenting, och jag vet inte om
jag inte får börja en gång till."

Orvar Odd, den där starke vikingen, var född på
Bolmsö.

Vid Norra gård ligger ett jättekäst, som en jätte skulle ha kastat mot Hånger kyrka. En i Hångers by.

Vid Lönshult här i Hånger stod en ek, och i den hade en dräng hängt sig. Han hette Petter och hade fått styvmor som behandlade honom lite illa, och han var vek till sinnet, så han gick och hängde sig. Sen spökade han så rysligt och skrek så det hördes en fjärdingsväg. Han kallades för Lönselta gäst. En soldat 'hetade' Döck (?), som va lite påstruken och så': du kan säga te när du går te-bakes. Sen knackade det på dörren och lät inte bli förrän Döck steg upp och öppnade. Döck sa att det var ett oangenämt träffande men ville ej tala om hur det såg ut. Det fanns ett hål vid hans grav och om de fyllde det en eller två gånger i veckan så stod det ändå lika öppet. Ingen tordes röra vid eken och inte ens gå när henne. Ägaren tordes inte ens stå under den. När ägarn sålde gården, bad han Håkanson i Ljungby att ej sälja eller fälla eken, då skulle säljaren antingen få en obotlig sjukdom eller också skulle hans kreatur vantrivas. Den höggs emellertid för omkring 4 år sen.

Långfredag skulle man inte förtära nån slags 'sågel' utan fisk, och ingen mjölkmat, bära sorgdräkt, när man gick till kyrkan och inte göra besök hos främmande utan vara stilla var och en hos sitt.

Påskalördag tändes stora bål och så dansade man kring elden och gjorde påsksmållar.

Långfredag gavs ris innan man vaknade på morgonen, föräldrar åt olydiga barn för att de skulle bli lydiga och snälla, pigor och drängar inbördes. Det skulle vara björkris, brutet innan sol gick ner på skärtorsdag. Det skulle va gömt så den som skulle smaka det inte hade nån aning om det.

Man satte ner stål i gödselstan under dymmelveckan.

Påskamåndag (annandagen) skulle man dansa och leka hela natten mellan måndan och tisdan.

Påskafton åt man vit gröt.

När helst man åt vit gröt, rimmade man till gröten.

1 maj. Valborgsmässa.

Tidigt i dagningen upp på en höjd.

Så långt som detta rop höres, så långt ska jag ha ~~sambet~~ i år. Var det någon som hörde det och ropade "det skall du slippa mitt", så var den fredad.

1 maj sattes stål i säden för att den skulle bli grobar, och i gödselstan. Man strök kors över dörrarna.

Fira maja. Man skulle ha ägg till frukost och brännvin. Man skulle dricka mærg i benen. Ägg hade man knappt under påsken.

Midsommar.

De skulle på midsommarsafton sätta lövkvistar i alla åkrar, många satte också stål.

Midsommarstången stod året om och den togs ner om midsommaraftonen för att kläs med löv. Sen skulle de hem och äta kvällsmat. Och sen midsommarsvaka. De skulle då gå till en källa, Aludda källa en bit öster-norr om station. Där stod en gammal gumma med ett glas och gav dem vatten till hälsa under året. Där va de en stund, sen skingrade de sig och höll sin vaka gruppvis. Man sjöng och pratade, rådplägade om hur de skulle anordna med midsommarsdaen.

Om man plockade 9 sorters blommor, gick till en korsväg, och om de sen la dem under huvudet så drömde de om sin tillkommande.

Midsommarsdagen skulle de besöka kyrkan först. Kl. 3 skulle de samlas på Minträsbacken (för i stället för majstång kallte de åt för minträ), och då samlades där så mycket folk så man hade räknat från 14 församlingar. Där va som på en marken. Där gjorde de minträet färdigt med småminträ (8 st.²) alnlånga. Den var klädd med gamla kungörelser och ovanpå det med grönt. Papperen var inte överallt. Det skulle lysa mellan det gröna. (Halvbågar klädda med bara löv).

Husen skulle också lövas vid midsommar.

Om det regnade på pingstdagen sa' man:

Pingstdags regn

gör sällan gott.

Däremot om det regnade Kristi Himmelsfärdsdag så var det tecken till bra gröda.

Om skatan byggde sitt bo högt, så betydde det dålig gröda, för hon var rädd att det skulle bli mycket regn i den s.k. 8 nde vecka, då hon kläckte sina ungar.

Så långt som 8 nde veckas regn går ner i jorden, så långt går Knutsmässe torka (10 juli).

Hångersbönderna är så långhalsiga, emedan de brukar stå och titta efter siken på sjöbottnen (Axel L-tz).

Vid jul och midsommar ville man helst ha bröllop. Då i synnerhet bland de förmögnare skulle föräldrarna uppgöra äktenskapsförbindelserna. Det uppgjordes ofta på Sigfrids-mässan i Wäxjö. Då bestämdes en dag vid en kyrka eller annat ställe då de unga skulle träffas, för det kunde hända att de inte hade sett varandra. En av föräldrarna på vardera sida skulle då vara med. Var det då så att det skulle ble å, så skulle fästman ge fästegåva, vanligen en låskedja att ha om halsen. Sen begynte de resonera om lysning och hemgift, och det var naturligtvis gubbarna som bestämde, och det var vanligtvis drängens far som gjorde opp förslaget. Kunde de ej bo hos endera föräldrarna så gjorde de opp att köpa ett ställe till dem.

Bröllopet skulle ju alltid va i brudens hem och då skulle naturligtvis brudens far bju gästerna minst en vecka före bröllopet. Då skulle han börja hos brudgummens

far. "Ja, jag har gått hit te de bror. Du vet va ärande ja har, men ja får ändå nämna't åt de. Som ni vet att er Sven och min Lisa ska te och gifta se den dan så vell jag att ni skulle komma te oss och kom i rättan tid (de va allti dan före vigseln som de skulle samlas). Men ni behöver inte göra er nået omak me å föra nået mä er, för gualov så ska vi nog försöka fö er och hysa er några nätter (det var vanligt med förning)." Då skulle de tacka. "Vi ska nog komma i rättan tid och nog ska vi ha nået me oss." (Nästan samma ordalag på alla ställen).

På den utsatta daen så samlades gästerna å då kom de med förningar och de skulle ha med sig 4 stora brökakor, 4 pannekakor och sötost, och i stället för brudgåva skulle de föra med sig en särskild kaka, som skulle va bakad av alla sorters mjöl och en bringa (?). Det skulle var och en av bröllopgästerna föra med sig. Om de va ve julen så fanns det inte sängplatser utan då bäddades det på golvet. På midsommar kunde de bädda ute på logen te dom. Mat och brännvin skulle vankas i överflöd, och sen de hade lagt sig skulle det va en loppesup.

Själva bröllopsdagen hade de så bråttom att styra med sina hästar. Alla de yngre och en del av de äldre manfolken skulle rida. Skulle det va ett storartat bröllop, skul-

12/

le det vara två spelmän (en fick då inte felas). När de va samlade skulle de rida iföre. Bruden skulle åka med prästen. Prästfrun (brudsättran) skulle klä bruden. Brudgummen red eller skulle åka på egen skjuts till kyrkan. Så skulle de samlas vid klockaregården och tåga i procession till kyrkan. De yngre mannelige som inte va vidare släkt skulle gå före, och sen va de då släktingar av de manneliga yngre. Sen skulle de s.k. brupigerna och de manliga ^{gå. De} skulle va prydda me blommor i hatten och i oppslagen på rocken, och brudpigerna skulle ha mössor med linningar som skulle gå ner i pannan och utstyrda med band av alla kulörar som hang bakefter. Och sen kom då spelmannen och så brudgummen o prästen o prästfrun o bruden, sen kom de äldre mannelige o därefter de yngre kvinneverne. Spelmannen skulle spela hele vägen.

Sen skulle de samlas i koret o när vigseln va försiggången intog de sina platser i stolarna. När prästen var uppkommen på predikstolen, hade de kvinnliga kryddedoser med socker, russin o.d. De skulle samlas ihop o sen va de en som skulle gå o bjuda de manliga. Sen de smakat lämnade hon tillbaka kryddedoserna.

När tjänsten var slut, tågade de ut i samma ordning utom att brud o brudgum följdes åt.

13

Så skulle kararna gå till de ställen där di hade tatt in o hämtat sina brännvinsflaskor, o då kom de tillbakes på kyrkebacken och bjuder vem som helst på brännvin o värden han hade i förväg låtit föra fram ett större eller mindre kärl med brännvin där de fyllde sina flaskor. Det var de som stannade på kyrkebacken så länge så de inte kom därifrån på dagen. Kvinnfolken hade med sig brö o pannekaka att bju på. När då allt va undanstökat då de va tress å ge sig hem, så satte två som var värdar, en av brudgummens och en av brudens släkt, å i sporrstreck före de andre till bröllopgården och berättade för kökspersonalen att bröllopsskaran är i annalkande så de kunde va i ordning att ta emot dem. Och då skulle kokerskan svara: "Hälsa dem o säg att de ä välkomna. Jag tänker vi ska ha det i ordning så det kan gå an." Då skulle de genast vända om och möta brudskaran. "Vi ha nu varit o besett o allt ä i ordning, o vi ä väntade till att komma." Sen skulle de skynda så fort som möjligt tillbaka. Den ena av värdarna skulle föra ost och brö, den andra skulle föra brännvinsflaskan. De skulle de ha i ordning innan folket kom. Men hela tiden skulle det saluterat och skjutas vid vart ställe som de reste förbi. Många av gästerna hade lånt hästar att rida på och ägarna kom vid bröllopgården för att hämta hästar-

na och plägrades alldeles överdådigt. Om de inte kunde sit-
ta stadigt i sadeln var det ju bra.

Sen när middagen var undanstökad skulle borden rös
bort och sen skulle dansen börjas. Då skulle prästen börja
med bruden och prästfrun me brudgummen. Sen skulle brud-
gummen dansa med alla de kvinnliga yngre och äldre. Kunde
de inte dansa skulle de åtminstone gå ett varv, men fram
skulle de. Samma förhållande va de me bruden som skulle
dansa med alla de mannelige. Sen tok allmänne dansen ve.
De fortfor till de skulle spisa kvällsmat och då kunde de
hända att de rimmade på gröten.

"Denna gröt ä kokt i en gryta och dä i fläng,
i kväll följer Lasse sin Lotta i säng".

Sen intog de sina liggplatser som de hade gjort förs-
ta kvällen och då skulle värdarna komma och bjuda på lopp-
supen. Då kunde det hända de va så beskänkta så det va in-
te så noga vilket fruntimmer de kom att lägga sig jämte.
Och varje moran så skulle de ha nået tilltugg o brännvin
på sängen innan de steg opp så de skulle både börja o slu-
ta dagen med brännvin (kaffe hade de inte då). På måndagen
var maten enklare i synnerhet till frukosten. Middagen
skulle va något så när som förut. Då skulle de komma fram
me brudgåvorna (kakan o bringestycket) o då skulle brud-

gummens far förstås börja. O så ble där en viss person utsedd att ta emot de där gåvorna (ofta spelmannen). Då skulle han ta mot det. Det utropade han skämtsamt: "Nu kommer den o den med en kaka o ett bringestycke så stort så den oxen har allt haft 12 pund talg , så ni får va mig behjälpliga o ta det." Då kom det några karar och hjälpte till med det. Så fortgick det från den ene till den andre från såväl brudens som brudgummens släktingar o det stoppades i säckar, kakorna för sej och bringestyckena för sej, o när de va färdigt o säckarna va knytta så delade de sig i två grupper brudens och brudgummens släktingar och skulle tvista om vem som skulle bli herre över säckarna. Var det möjligt så ville brudgummens bli herrar, men det var ej alltid de lyckades. Bröet var ofta till slut så söndersmulat så det inte alls blev till någon nytta. Då benämnde de varandra Brudgummens bröllopssvenner eeller sådant. De på brudens kallades båsholkar. O sen skulle där ju drickas skålar på det. De skulle ha kvitto på sina gåvor o då kom där fram öl o brännevin. Sen skulle hela bröllopsskaran ut o söka sig en höjd o där hurrades och de sköt så det skulle höras att där va bröllop i trakterna, o va de något för möget ställe gick det lika på tisdan som på måndan. Då hade de andra lekar för sig sådana som jullekar. De t.o.m.

16
brottades. Först på onsdan skulle de skiljas åt. O när de då va redo att skiljas åt skulle de ha resesupen o så skulle de gå tröjedansen. (Eljes vid midsommaren dansade man i skjortärmarna, men nu när man skulle resa hade de klätt sig o då kallades det tröjedansen).

Under vigseln skulle både brud o brudgumme ha pengar i skorna, för att få gott om pengar i sin dar. O på kvällen när de skulle klä å sig så låt de kalla en yngre (eller en fattig) som skulle dra å dem skorna o han skulle ha pengarna som va i skorna. Så var det brukligt att på måndan eller tisdan fattighjonen besökte bröllopgården.

På själva bröllopsmiddagen på söndagen ställdes en tallrik bredvid bruden o utav varenda maträtt som kom fram skulle hon lägga dit lika mycket eller mer än hon tog på sin tallrik. Hon skulle t.o.m. hålla dit några droppar öl. De kallades bruatallrik o det skulle skänkas till nån fattig.

Brudgummen skulle begåva brudens föräldrar och anhöriga ("begåvningar") och bruden skulle begåva brudgummens föräldrar och anhöriga. Det skulle köpas på en marknad (Växjö, Jönköping, Ljungby). Begåvningarna bestod i hatt till svärfaren, ett par hanskar eller ett kläe te svärmoren och hade bruden syskon så skulle de ha hanskar eller

ACC. NR M4 2572:17.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

~~eller~~ om det var riktigt förmöget en klockekedja eller
sådant.

Bruden kunde ge liknande ting, men det skulle gärna
va ett lintyg till svärfaren så hon kunde låta se att hon
kunde sy; ett silkeklä eller förklä till svärmoren. Dessa
gåvor skulle delas ut vid tredje lysningen.

17)

Om en person blev sjuk, så va de inte vanlit o söka nåen läkare, utan va den sjuke så pass så han kunne följa me till nån klok gubbe eller gumma så skulle han, eljes skulle nån annan gå dit o ta råd, men i så fall skulle de ha nået klädesplagg eller sådant som den sjuke hade på sig under sjukdomen. Det kunde då ordineras nån slags droppar från ett apotek, men ofta hade de andra medel. Rökas med vitlök var ett vanligt medel eller koka något av örter och dricka.

Dog den sjuke hade de åtskilligt att iaktta för att han inte skulle spöka. När den döde var klädd, tog de gärna ett par kopparslantar o la på ögonen så han inte skulle öppna ögonen, och så en sax och en psalmbok. Saxen skulle han ha på bröstet och psalmboken under huvet eller bredvid huvet. Det skulle han ha sen han ble kistelagd också så länge han va hemma.

Tillredelserna för begravningen tog nästan lika lång tid som till bröllop, en 14 dar. Det var alltid vanligt att begravningen var på söndagen, och då samlades gästerna på lördan o hade förning med sig nästan lika som till bröllop, o var o en som kom skulle ju beklaga sorgen o göra sina komplimanger vare sig till tröst eller på något vis så fort de kom men skulle iaktta mycke tystnad på lör-

79

dags kväll, fick inte tala högt utan lågt. Inte fick de sjunga, som brukligt va efter maten på lördagskvällen, för di skulle inte störa den döde och på söndas morgon var de oppe tidigt. Då fick de tala och sjunga från maten som vanligt. Så fort de lyfte liket och bar det till kyrkan, så skulle en gå in och runka (?) till bordet - på sina håll skulle man stiga opp på bordet - där de hade spisat, så öl o brännvin spilldes på bordet för att den döde inte skulle ta välsignelsen med sig från hemmet.

När de va framkomna till kyrkan och han skulle myllas ner, skulle de noga se till att de inte fick nån mull i skorna eller några ben med sig från kyrkegården.

Jag har hört sägas att en bonde eller dräng från Frösö vid ett sådant tillfälle hade fått med sig ett litet ben på dubbskon på käppen utan att veta det. Flera nätter å ra höll det ett förfärligt väsen där, i synnerhet åt det hållet där käppen va. Då såg de efter och där fanns ett litet ben o det bar de tillbakes o grävde ner på samme plats där det hade gravets till liket, o sen ble de tyst.

Va de så att den döde hade varit gla vid brännvin så fick han en brännvinsplunta med sig i kistan. Hade han varit rökare så fick han pipa o tobakspong. Sådant hittades i vår gamle kyrkegård i mina dagar. De va sådana små krit-

pipers di hade.

O va de så att en make dog, i synnerhet mannen, o där fanns småbarn o de kunne va orolia om nätterna så trodde de att den döde va hemma o skulle se te dem. Då skulle den efterlevande säga honom ved namn och säga "ligg stilla där du ä o oroa inte dina små barn", o sen skulle det hjälpa.

Om nåen kom o såg den döde sen han va dö, skulle han vidröra den döde på något ställe, så hade den personen inte ont å att han besvärade dem.

På vägen där den döde skall bäras fram strör vänner som bor där ofta granris i form av ett kors.

De kvinnliga anförvanterna ska ledas fram till graven. En ska gå på var sida om henne.

Det va också vanligt att kvinnfolken som vid bröllop hade med brödiskivor o pannkakor o sådant att bjuda på. Det kallades för kyrkemat.

Begravningskalaset varade från lördan te tisdan.

Inte fick havande kvinnfolk bli upprörda, för det skulle barnet få men å.

Å inte skulle de se på en död, för då fick barnet likskärva.

Inte på en hare, för då ble barnet harmynt.

Fick de se en kluven stock o viggen som di klyvde med satt i, så skulle de ovillkorligen söka lossa o få dän (?) viggen, för eljes skulle de få svårt med o föda eller ble barnet skevbent eller fick en öppen fläck på läppen eller sånt där.

När kvinnfolk märkte att de var fruktsamma så skulle de va mycket noga så att de inte ble rädda. Om de fick höra talas om att de ä eld på det eller det hållet skulle de inte si åt det hållet, för då fick barnet såkallanes våellsmärke. Fick de händelsevis se en orm, skulle de böja sig ner o ta på jorden annars fick barnet ormskärva. Inte skulle de gå in på körgården (1) när där va en öppen grav, d.v.s. innan liket va nersatt, för då fick barnet likskärva, o inte skulle de va me ve nån slakt eller dylikt, för då fick barnet fallandesjuka.

Likskärva botades med att man to mull från den graven o lägga i vatten, som barnet skulle ha tre torsdagsmornar, så skulle det hjälpa.

Ormskärva. Då skulle de fånga om de va möjelit en levane orm o linda barnet väl så ormen inte kunde göra barnet skada. Sen skulle örmen bringas te att rinna över barnet 3 gånger. Ella (?) det va ju inte så svårt å hetta ormskinn, o dom skulle di lägga i vatten o ges in lite å det vattnet o så skulle de tvättas för övrigt.

Blod från en avrättad va det säkraste botemedlet för fallandesot.

Om di kvinnfolk såg eld skulle de inte ta på kroppen, för där de to fick barnet våelsmärket.

Om det inträffade sol eller månförmörkelse, skulle de inte se på det för då blev barnet närsynt eller svagsynt.

Här ä en nu levande person som ä blinn o påstår att hans mor 1851 eller 52 såg på en total solförmörkelse. Då hade hon varit me honom så o så många veckor. När han ble lika många år, ble han klen te synen, o nu ä han totalt blinn.

När tiden kom te födslen va de inte fråga om nån barnmorska, ja tror inte de fanns nåen, utan de va en gumma som brukade utgöra barnmorska, så de va å hämta den. Å gick förlossningen lätt o väl för se så kunne vem som helst biträda, men ble de nåt svårt skulle de gärna söka rätt på nåen gumma eller ^{nått or}kar som hade påträffat en orm

me en frö i munnen o han hade kunnat skilja dem åt så båda ble ve liv. Den skulle hämtas å när han kom o hade vidrört barnaföderskan så skulle hon kunna lätt föda barn.

I annat fall såsom ve nåen som hade hatt en fölmärr och tagit vara på hinnan som omsluter fölet, o barnaföderskan fick krypa genom det, så skulle det också lätta barnaföd-seln.

De va visst också att de skulle krypa genom nån slags garn av flere slag, olika tvinnat eller på något vis, men jag kommer inte ihåg det riktigt.

Sen då barnet va kommet te världen så skulle de ju lōjas o där skulle läggas varjehanda saker, moderns vigsel-ring, krut, vitlök o sådant te skyddsmedel o sen i svepen (i listan ? som de lindade med skulle sys in en silver-slant, en nypa krut och vitlök, som skulle skydda. Så skulle det allti finnas nån sorts stål(sax eller ellstål) i bädden där barnet låg tells det hade fått dop, elles kunde det bli bortbytt. Om trollen hade nått sjukt barn, kunde de lägga dit det i st. för det friska barnet, o modern skulle alltid ha sådana skyddsmedel från det hon födde barnet tills hon gått i kyrkan.

Så fort som möjligt skulle barnet ha dop. Det skulle ske på söndan. Då va de att tala med en bäragomma (böragommo ?)

27

som skulle bära barnet, o de ansås ju för en stor heder i synnerhet hos hederligt folk o bli v^urad att kallas att bära barnet. De skulle när de ble bedda te det göra förebråelser och säga att du har väl den o den som är närmre släkt o så men när så mannen sa att mor o ja ha talts ve om det och vi vella att du ska göra det, så sa hon att hon ju då skulle komma. Men då skulle hon alltid veta vilka som skulle va faddrar. Då skulle b^oragomman medföra förning, men inte så stor som te bröllop och begravning, o va det något så när förmöget medförde hon fullständigt te å linda barnet, blia o mantel o lintyg o mössa. De andra faddrarna förde ingenting med sig. Barnet skulle ha dopklänning, men de fanns inte på mer än ett ställe i Hånger så det fick man allti låna mot en liten betalning, o på den där skulle va rosetter påfästa o flera olika sorters bann som hängde neråt o ett par spännen (en tre tum lång, $1\frac{1}{2}$ tum brett, av silver med nån sorts glasinläggning).

När den s.k. b^oragommon hade fått fatt i barnet, skulle hon lägga sig på knä o bita en speta å golvet, så inte barnet fick tannvärk. O så skulle hon läsa fadervår. Barnet skulle ha ett bokbla i hannen o någon penning inlagt på bröstet. Bokblaet skulle utgöra att det skulle få gott ve å läsa.

läsa.

När de skulle ge sig å, skulle fadern uppge namnet, som barnet skulle heta.

Om de kom till ett leje eller stätta skulle bärugomon trä barnet genom för att barnet skulle bli snällt.

Va de så att barnet skrek under dopförrättningen, va det ett förebåd till att det skulle få god röst.

Å när de då kom ifrå kyrkan, skulle bärugomon lägga barnet på något högt föremål för det att det inte skulle frukta för att klyva åt vaderet (?). Va de en flicka tok hon den sen o överlämnade den till en av de manliga fadd-rarna, o va de en pojk te en av de kvinneliga för att barnet om de va en flicka skulle få gott pojketycke eller om de va en pojke gott flicketycke.

Sen skulle bärugomon ta barnet o överlämna de te modern o säga: "här ger jag dig en kristen i stället för en hedning o Gu ge dig lycka te honom nu."

Om modern var mycket tjock före födseln trodde de att de ble en flicka ella kunde de säga att hon har säkert två om hon va ovanligt tjock.

De troddes att om ett barn va fött under vattumannen så skulle det få svårt att ligga torr om nätterna. Den som

251

?

var född under fiskarna skulle få tur te fiske.

De gamla berättade att det fanns under året 30 förkastsedagar o ett barn fött på en sådan dag skulle bli olyckligt hela sin livstid.

Söndagsbarn o torsdagsbarn skulle ha lätt för å se spöke.

Lika många knutar som det fanns på navelsträngen lika många barn skulle modern ha till.

Somliga barnaföderskor kunde ställa smärtorna på en annan person. Förstod han att det var sådana smärtor han led av skulle han gå ut o knäppa opp byxorna och hugga av byxgjören, så fick hon sina smärtor igen.

Det togs vara på dopvatten i en flaska, som de kunde ha att tvätta barnet med.

Det hände ofta att barnet fick utslag på kroppen , s.k. massel, så om de fick dopvatten att tvätta barnet och det gavs sen till en hunn om de va en flicka, hynna om de va en pojk, så skulle det bli bra.

Namnet valdes gärna efter någon av de närmaste släktingarna. De uppkallade gärna barnet efter farfar eller mormor och kunde de få namnet att börja med samma bokstav eller lika namn så var det bra.

Barnet liknade den det uppkallats efter i sätt och

26)

utseende. Man sa gärna: det vore gott att du blev lik den (som det uppkallats efter) i det och det hänseendet.

När de första tänderna fälls så skall barnet själv ta tanden o släppa ner den i en golvspringa o säga: du gulltann ge mig en bentann. Det ansågs farligt kasta den i elden.

Jag va inte mer än 10 timmar när jag döptes o de va ändå i februari, så jag skulle riktigt härdas.

Ett barn som va oäkta ville inte vem som helst hålla te dopet.

Modern kyrktogs då i sakristian. Det förekom sällan förr. Mormor som var 83 år när hon dog berättade att det inte förekom mer än 2 eller 3 gånger under hela hennes tid i Hånger.

Om en brud var fruktsam vid vigseln skulle det betalas en särskild kyrkoplikt på 2 kr. och då var det knappast att de fick nåt bröllop, för det ansågs skamligt o hela släkten tok det som en skam åt sig.

Min mormor tjänade på ett ställe i tre år och hon hade 1 kr. i lön och 17 öre i städja för året. Så fick hon två blaggarnslintyg och ett par sko som hon kallte för vrängesko o ett huvekläe o ett förkläe. Hon ägde från hon va på trettonde året te hon va 17 inte mer än en kjol te å gå i kyrka o en te å ha hemma utå grov blaggarn.

Sen fick hon tre kr. i lön på ett ställe som hette Enet i Frösö by, men de va klent me kosthållet. De skulle ha 3 potatis var te målen men ingenting te dem mer än (salt och brö). Hennes husbonne, Lasse, sa te sonen som to fram salt o doppade potaten i: "Skäms du inte å äta sovel te sovel". Jorpäran ensam skulle utgöra sovel te bröet.

Ledskärvan. Då hade de te botemedel att barnet skulle
3 torsdagsmornar å rad före solens uppgång, om de va en pojke
2 fruntimmer om de va en flicka 2 karar, de skulle ta bar-
net o gå te ett le eller en grind som gick opp mot norr o
där både likprocession eller brudstass hade gått igenom.
Där skulle de trä barnet mellan en slana eller spolerna (?) ?
fram o tebakes 3 gånger o mellan varje gång skulle de spotta.

Horskärvan skulle di få om det va ett gossebarn o ett
lösaktigt fruntimmer eller nån som fått oäkta barn så bar-
net bart skulle det få horskärva (motsatt kön). Det kunde
botas om någon kunde stjäla en sko från den personen, som
orsakade skärvan o ge dem något att dricka ur skon o bära
hem skoen igen o di inte hade saknat den, så skulle de va
botemedel.

Ett annat botemedel mot skärva, men va den kallades
för vet jag inte, var att de skulle gå till kyrkan tidigt
utan att träffa nån person o inte tala med nån o då skul-
le de kringgå kyrkan 3 gånger. Sen skulle de gå opp där
ringklockorna hängde o med en kniv eller fil skava å lite
spån å malmen, o de skulle blandas i vatten o gis te bar-
net te å drecka. De har begagnat inte så lite här i Hånger
för de bär klockerna spår å, men ingen skulle se när di
gjorde"t.

ACC. N:R M. 12572:30.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hedningahåret skulle tvättas bort med salt o aska, el-
jes skulle barnet få illskorve. Det botades med bekhätta.
En linneduk avpassad efter huvet beströks med bek eller
tjära, bek skulle de egentelien va, och las på huvet. Där
skulle den sitta så länge tills de trodde att både skorven
o håret va loss. De skulle fästa ett tåg i bekhättan fast
i taket, medan barnet stod på en stol som sen drogs unnan.

30

Bellmans visa till lille Karl har använts som vaggvisa.

Johan har en liten gullvagn
i den får han själver åka
liten pisk har han i sin hand
och smäller så många han råkar (?)
Hästar och vagnar de haver han nog
och pier och dränger te sina behov
och många små rullar på taket.

— — —
En liten häst och en liten vagn
och en liten Johan med en slya (?)
När han får sig en liten häst
så får han lära se å ria
Och bromsen han brumma
och katten den slår på trumma
och fira möss de gå i dans
så hela jorden runga.

— — —
Dessa var nog de mest vanliga.

Räkna Kribbo - leks mycket

Ett och två ba mej då
tre o fira ba mej bia
5 o 6 plocka gäss
7 o 8 plocka flottar (fästingar)
9 o 10 slipte lie
11 o 12 slo näsan i golv
13 o 14 plockade lorta
15 o 16 flådde hästa
17 o 18 flådde kattan
19 o 20 sutte i grue (en nisch utanför bakugnen)
spunne nue (en sorts lin)
hör o hamp
tvi nu går ja.

Sen söka rätt på dem. Hann någon fram och spottade innan
den räknande såg honom så hade han vunnet. Såg den räknande
någon, skulle han spotta, då måste den komma fram.

Datten var vanligare förr.

Bollekar förekommer ej.

Kasta (jonglera) med äpplen är vanligt under frukttiden.
Leka jakt hare hundar och jägare.

När man badar sätter man stål i vattnet för att nöcken (?) inte ska få makt med dem.

Här va en fiskare som bodde här noranföre. Han hette Petter på Lilla Mo. Han kunde fånga mycket fisk. Han tog av sig om foten och stack dem i vattnet och sa: "Nu ger jag dig min tå, nu vill jag ha fiskar både stora och små". När han då hade fångat så mycket fisk han ville och hade rott i lann, så släppte han ut en liten fisk och en stor och sa: "Nu vill jag ha igen min tå, för nu har jag gett de fiskar både stora och små." Och de berättas att när han ~~der~~ där så skulle hans högra lilletå va borte.

Det va mycke i folktron att de blev så kallade förgjorda. Om det va en som hade ett tycke o de inte tyckte att kärleken ble besvarad, skulle ta ett strumpebann eller kläe av den som de tyckte om och gå med det till en klok gubbe eller gumma. Då fick de nånting utå honom som di skulle ge den andre som de åstundade antingen i nåen dryck ella i nån mat o va de då så att han förtärde't va förtrollningen säkert verkställd och så avog som han eller hon hade visat sig förut så upptända va de sen. Men va de nån gång som de va nåt motit i äktenskapet ansås de ha tillkommet på så vis.

En flicka skulle ta hår å de hemlighetsfulle på sig själv o smyga in i nån sorts bakverk, men de misslyckades för han ble varnad o han tog inte å vafflerne. Hon skulle rådföra sig andre gång, men då det hade misslyckats förste gång sto det inte te å få nån förtrollning å ble gällande me.

De va en mycket rik bondson, enda son, som bodde i Backgården, Mosle. Han skulle gifta sig med en flicka från Harnryd (Hörnryd?) i Värnamo församling, men den va inte förmögen. När han kom te prästen o skulle ta ut lysning, så frågade prästen honom om hans kristendoms-kunskap o frågade vem som hade stiftat äktenskapet. Nu va den här rike drängen halvidiot o så sa' han: "De har mor o far o Stina i Hornaryd gjort". Eneström berätta samma historia men berätta det fel. Ja kände båda personerna o nu ä de döa.

De troddes rätt ofta och jag minns det som barn, att de genom nån sorts förgöring hade blett gift. Men när den döe som hade gjort förtrollningen så skulle det hjälpa så det ble bättre.

Va de så de ble nåt stulet från dom så va de genast att söka en sån där person som skulle återställa det stulna.

Åtskilliga äventyr har ställts tillrätta av knepiga

35)

präster. Så va de en präst som hette Abraham Almén (Kulltorp och Gnosjö) som sen ble avsatt. På ett ställe där de va många o långa vävar i närheten där Allmén bodde. Emellertid så va han å fångade in en väv en natt inte meningen te stjäla utan te å göra spetakel. På moronen då di kom opp o kvinnan sa hon saknade sin längsta o bästa väv ble hon ju förlägen. Nu troddes de att prästen kunne återställa stulet. Så innan han sto opp om moronen kommer de där fruntimret dit o fick ju tillträde te å få tala me honom o beklagade sig att hon blit å me sin längsta väv. Å han delto ju o sa att de va lessamt o så framställde hon att han skulle hjälpa henne te rätta, för ja vet att pastorn kan göra så mycket, så den som har tatt väven får bära hem den igen. O ja ska ersätta honom allt va jag kan. Ja då sa han han skulle försöka och låtsades han gjorde nåra konstgrepp o ba henne att hon skulle söka där hemikring och komma tillbaka på aftonen o låta honom få veta om hon hade hettat väven. När hon kom på aftonen så sa hon: "Nej Gu hjälpe me, vi har inte hett väven. Vi ha letat på alla vis men de ä omöjelit." "Jaså, då va lessamt, då ska ja försöka en gång te." När hon sen kom så sa han: "Ja, nu tror ja vi ska ta rätt på väven. Ja ska följa me o jag tänker vi skall ta rätt på en,

o di följdes åt åt en s.k. bastu eller kölna, där lå väven väl ihophärvad. Han hade själv lagt dit'en. O hon ble så gla så de va förskräckelit, o sen kom hon dit o skänkte honom ett par tre ~~to~~ smör för han hade vart snäll o gömt väven åt dem.

En annan gång så va han ute o reste o skulle åka te Angelsta. Kum te ett ställe utme vägen som kallas för Hölminge. Så hade han väl en dälrier vagn o man hade då så kal-landes stumpaskenor på vagnarna, o en sån där skena hade gått dän. Då går han in på ett ställe o ba att få köpa ett par spikar för att få fast den där skenan med. Förrådet på spik va väl inte så stort o di sprang o letade överallt i huset där, och prästen följde efter. Så fick han se att där va så ovanlit mycket fläsk undanstucket på ett särskilt ställe, men låtsade inte att han märkte't. O de gick inte så många dagar erter så kommer den person som blevet å me fläsket o skulle be att få det ställt till rätta. Ja, efter lite komplementerande sa' han att han skulle söka på det o det stället nära Holminge. Där tror ja att vi ska hetta på fläsket. De ga sig dit o påträffade mycke riktigt fläsket. o igenkände att de va de som va stulet ifrån dom. O på så sätt fick de igen sitt fläsk igenom Almén.

37)

Så hade han piga o den gick ute om nätterna o stängde inte etter se. Då tänkte han ut ett knep att få pigan te å va inne. Han hade haft lite främmande på aftonen o de hade framme lite silver på aftonen o när den främmande va rest o pigan hade tatt silvret ut i köket o diskat de så hade hon låtit de stå där utan att ha stängt etter se. Men emellertid trodde han väl på att pian va utgåen så han gick ner åt köket för att se efter. O då tok han allt ihop silvert me se på sitt rum o gömde. O när pian kom in varsnade hon ingenting, men när hon kom opp på moronen skulle hon ställa i ordning o i synnerhet silvert skulle på sin plats å då va de borta. O de va ett sådant förskräckelit väsen. Pian grät o tjöt o skrek så han hörde't på sit rum o fråga va de ä för nået o då grät pian o skrek o sa "Di har stulit allt silvret o jag rår inte för det." - "Ja, ja trodde de skulle gå så efter du går ut om nätterne o stänger inte, o sa hon ska betala silvret. Men pian grät o ba o så "Ja vet att pastorn har hjälpt andra te rätta me va som är stulet och han kan väl hjälpa me å ställa te rätta. Men han va hård o sa att de som är stulet ur hans egne hus de går inte för en å ställa te rätta. O frun ba för pian o sjungde i samma ton att han hade hjälpt annra o kunne väl ställa te rätta deras egen. Men han förhöll sig avog även mot

38)

fruen o sa de lyckas inte för honom. Men frun va ju envis
o tyckte de va synn om pigan o då ba han att pigan skulle
komma in te honom och hon va rent förgråten när hon kom då,
o då säger han te henne att om hon ville ge henne ett löfte
o försäkra att hon håller det så skulle kanske silvret kom-
ma igen. O då va de då att hon allri fick gå ut nån natt
utan de skulle va nåt nödvändit ärende, o då skulle hon be
om lov å både prästen o fruen. "I morn ve den o den tien
får du gå te de o de stället o då tror jag silvert ska va
kommet te rätta." De skedde mycke riktigt. Hon gick dit o då
hade prästen ställt de där, så de va en lätt sak. På de
sättet botade han pian så hon ble inne.

Allmén hade berättat detta för en salmakare Pettersson
i Värnamo.

Löjtnant Rydell har berättat om en prästman, Palmgren, som han gjorde som student (?).

39)

Palmgrens far va mycket slarvig och han va i Växjö skola. Han o en kamrat di skulle hem o ha sina ferier te jul. De kom ju skjuts te o hämta dem. Hans far va visst från Södra Hestra. Men di hade inga pengar. Så skulle de ta nattlogi i en gästgivaregård men lite inna di kom fram va P. i behov att gå avsides från vägen. Där träffade han på en sogga som hade grisat 9 grisar, 8 svartfläckia o en vit. När di kommer fram va de ett sådant väsen att leta efter soggan för de visste att tiden va att hon skulle grisa. Då kom de överens om de här bägge studerandena att de skulle spela ett spratt så de får nåra kronor te hemresan o de här bägge studerande fick ju kvarter där o de hörde o såg de här letanet. Då går den andre o sa att ja tro att om ni tala väl ve min kamrat att han kan göra det. Han gör de inte gärna men de kan allt hända att han gör'et."Ja, ja ska riklien ersätta honom,"säger gästgivarn,"om det är möjelit" o går te Palmgren."Ja har hört att ni kan skaffa te rätta sånt där. Ä de möjelit så ska ja ersätta er för'et."Men han låtsade som han inte ville o sa att de ä inte värt. Men sluteligen då gästgivarn lovade honom go ersättning o att de

ACC. N:R M. 12572:40.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skulle få bo där fritt så sa han att han skulle försöka.
Sen han hade funderat en liten stunn vid det stället vid
vägen ? å gå in lite i skogen där, där hittar ni sog-
gan. Hon har 8 svartfläcketa grisar o en hwit ?. Di å dit
o möet riktigt de slo ju in. O där ble ju sådan gläe o di
fick fritt kvarter o pengar me så de kom hem rikelit på de
dära äventyret.

Havande kvinnor skulle inte gå i kyrka på räppadaen, Juldaen, Vårfrudagen, Midsommar- och Mickaelsmässedagen. Men hade de varit en räppadag i kyrkan skulle de ovillkorligen gå de andra me.

Var det frost Vårfrudagen så va de frost i 40 dagar därefter.

"I kväll för tranan ljus i säng
i kväll ska vi lägga oss i ljusan kväll
o sova te Mikaelsmässe".

3 dar före Midsommar tog de dagg te missommersgäst.

Valborgsmässemorgon ska man hämta vatten i sjön, om man hade utslag på kroppen skulle man tvätta se me de, o även mot andra sjukdomar skulle de inte skada te å drecka å det.

Den 22 febr. hette Peter katt, o sådant vädret va den dagen sådant skulle de bli i sju veckor.

Den 27 juli = de sju sovare. Regnade det den dan så regnade det 7 veckor därefter.

Söndan innan de skullê flötta hade de Mikalsmässelekstuer.

Den 6 april, Vilhelm, börjar 13de vecka. 5te veckan

va våren slut. Kom där regn i 7de vecka, va de ett gott förebåd i synnerhet för rågen o då eller i 6te vecka skulle gösslen köras ut te kornet. Då hjälpte de varandra, byttes ve o köra för att de skulle gå på dan.

De fick inte förrätta något vårarbete me kreaturen sen kl. va 2 på lördagse.m. o 1ste maj. Men va de någon som behövde hjälpe så skulle de passa på o köra te en sådan då. Likadant på slåttern fick de inte röra lie eller räfsa efter kl. 2 sen åldermannen hade tutat i luren.

1 maj hade de allti byastämman att utse ålderman. Det skulle gå i tur och ordning. Åldermannen sökte opp en höjd där han blåste under slåttern. Hos den som skulle ha hjälpe va de sen kalas o dans.

Va de någon som bröt imot ... så skulle han plikta en riksdaler. Luren var en meter lång, hopsatt av två urhålkade trästycken, virade me näver.

När de började så, tog de 3 gånger i mullen o la i såskäppan o strödde ut det först innan di la i säd. Så gjorde ännu en som dog för en 10 år sen.

I ladan när de körde in den första neken så skulle de samla hop några bönerötter, o de skulle di forma ihop te en liten turling (?) och så skulle de ta ett litet ben och

en sten o lägga tillsamman i det ("ben o sten o bönerot",
hörde jag de brukade säga). De laes i botten innan de la in
nåen nek. Då skulle de stå en person utanföre. Då skulle
han säga: "Va ska musan ha te mat?" Då svarade den som sto
inne "Hon ska ha bajn o stajn o bönerot".

Ett annat sätt va ve skörden när de slutade å skära,
när de då va så nära slut, skulle de lämna en 5, 6 sädes-
strå som skulle stå på roten. De skulle en å husets folk
ta o skära å axen, medan allt skördefolket sto omkring o
såg på, vira samman de andra och tryckte ner te marken o
la en sten på. De skulle lämnas ve själva kanten. När de
va färdigt, skulle allesamman kasta skärerna över huet o
ropade hoj! o sen skulle de ta reda på var och en sin skä-
ra, och de skulle tas hem o läggas inne på bordet.

En smålänning brukade resa te Skåne o ha en sån där
skära me se. O han skulle heta Per o va härifrån Kärda för-
samling, Höntorpet. Så hade han händelsevis vatt i en åker
o skuret å o glömt skäran efter se. När de va gånget en da
eller nået fick skåningen se att de va så avtaget i hans
åker o fick se de besynnerliga verktyget. Han går o talar
om att där ä kommet en krumbete i hans åker o fördärva hans
sä, de ä redan skuret å ett stort stycke. Då va di nyfikna
och skulle dit o se de där skadedjuret, men ingen vågade

röra't, men så va de en som skulle va särdeles modig o fick
fatt i en lång stör o skulle mörda krumbete(t) o tar o ger
'et ett väldigt slag så skäran hoppade opp o ble hängandes
om halsen på en annan, o den skulle då befria honom o skar
honom så illa så de va förskräckligt o dängde henne åt å-
kern igen. Om ett par dagar kommer den här mannen som hade
glömt skäran tebakes o träffade då skåningen o han beklaga-
de sig att det hade kommit en krumbete o fördärvat hans sä
o då åtog han se att om han får en skäppa råg så ska han ta
dän 'an (?) o de va de billigaste skåningen töckte han kun-
ne komma ifrån 'et så de beviljade han genast. O han geck
dit o begärde inget sällskap utan tog krumbetet i sitt lass
o tog den hem välbehållen igen.

Om skörden skulle folket va lite bättre klädda än i
vardaslag för de ansågs lite mer helit. De minns jag Stina
när hon va lite vuxen hon ville ta på se ett rent kläe, men
då sa mormor att de skulle hon gömma te hon skulle ut o
skära, för då skulle hon ha ren huvudduk på sig.

Säden sattes på kramp, d.v.s. nekerna böjdes opp i
vinkel o sattes i rad. Man måste va ute o skära till sent
på kvällarna.

Stål sattes inte så ofta i åkern, men några gjorde
det. Det sattes ner en kniv eller lie i åkern.

På ett ställe miste de åtskilliga kreatur och de hade frågat kloka förgäves då va de ett djur som va sjukt. Då sa en klok gubbe att ingenting hjälpte om de inte grävde ner kreaturet levanes o det skulle de gräva ner kreaturet under teldet i lagåren. Kreaturet låg i sitt bås o dröpte medan de gravde, sen to di o la ner 'et o öste jord på o kvävde't, hos Lars Persson, Söragård.

När de frågade kloka, kunde det hända att de fick nåt botemedel i en knuta o på en del ställen skulle de bära ner 'et i tröskeln där som kreaturet gick över ella skulle de grava neret. i båsen där de sjuka kreaturet va. Å de hände även så att de skulle grava ner en levanes katt näenstans i lagåren.

Te o skydda hästarna skulle di försöka fånga en oggla o den skulle de spika opp över stalldören. De va ganska allmänt förr i världen.

Om kalvar va sjuka o de va otur me dem så försökte de få mjölk från nån granne, då fick di turen o den di feck mjölken å skulle få oturen.

När man tog den sista säden så sa man "Nu tog vi haren". "Nu ska vi ta haren".

De sista äpplena ville de inte gärna ta. De fe di inte.

46)

När man kom från julottan gick man, innan man gick in, och ristade på alla aplarna för att de skulle bli bra frukt.

När de hade slutat slåtten skulle de ha hvit gröt te frukost dan därpå. Den kallades slåttergröt efter slåttern o sköragröt efter skörden. Om någon skar sig i fingrarna när han slog ropade man till honom: "Nu spillde du sköragröten".

Om främmande hade hjälpt till vid slåttern så va de inte vanlit att han fick någon ersättning då utan han skulle komma julafton o ha julkost. Då skulle han fågnas me mat o sen skulle han ha en kaka o sågel för en o dubbelt så mycket om han hade varit där två.

Här fanns ställen där när man kom fram me brökakan så fick hon inte va viöppen, d.v.s. med avisidan opp för då ble hon odryg.

I mars månad höll man på o baka i flere dar, o de brödet skulle användas under sommarn o över skörden. De kallades månadsbrö, de va hålkakor som va torkade. Man gjorde ett kors på den o slog sönder den mot knäet i 4 delar.

Slo man sönnar nået julkvällen så hade man otur me å slå sönnar hela året.

Man skulle lägga in hö julakvällen under boret o utå de skulle kreaturen ha lite var utå juldasmoron.

Askan å julbrasan skulle sällas över djuren.

En al vid Lars Petteras källa o den slo di en spik el-
ler ett hästskosöm i för att sätta bort värk, sen di petat
sig i tanden så det kom blod på den. Ett sånt trä vågade
ingen ~~fatta~~. *fälla*

Ve ett soldattorp som hette Lassekull (~~Jusse~~kull?) lå
två offerstenar. De va en grop knappt tumsdjup, så vi som
om ett litersmått gått i den, o man sa att när stenen va mjuk
hade man satt ett stop fullt me silverpengar. Där offrades
slantar o nålar o sådant.

En piga som va mindre vetande vaktades. Hon sa: "de
ä bättre I vakten tjuvarna i Hångers kyrka än I vakten me,
för nu stjal di kyrksilvret!" De besannade se. Där hade va-
rit tjuvar. De va omkring 1780. Silvret va panter som de
hade lämnat för lån av kyrkan.

Om ett barn ä fött säger di att di har hämtat de i
Stis mosse eller från nån källa.

I vår skog finns Drakahallar. De berättar sagan att
på den tiden då stenen va mjuk så skulle draken fara fram
där å ha sällskap med sig med mindre draka o där skulle de
vila sig på den flata klipphällen o där hade tryckts ner
som spår efter en vagn o där hade de haft ett stort penninge-
skrin o de ha de lyft å där bredvid skrinet ligger draken.
Hans bredd är ett par cm o så syns gapet. Därav har hemma-
net Drakary namn.

471

481

Vid Bommens i Värnamo sn stod ett kors för en mördad o där brukade ligga ett stort bål av grenar. Alla förbiförande skulle kasta en gren där. Sagan berättar att en dräng var mördad där. Korset var fastslaget vid en fura. Nu är visst både kors o fura borta.

Att möta fruntimmer när man skulle bort va otur om det ej va en hora (sugga), för det var de tur å möta.

En som skulle fara åt Göteborg mötte ett fruntimmer som var känt för att va ohärlit. Han vände o for te Malmö i stället. Barn va tur att möta, pojkar o flickor. Skulle man på en längre resa så ställde man en kar att gå i förväg o möta, så man mötte en kar först.

Skata är det otur att möta. Olsmässe va alla skater borta i Blåkulla o #så så ruskia o fula/ut/, därav ordstävet "du ser ut som en Olsmässeskata".

Skrattar en skata om dan, kommer de främmat, men skrat-
tar hon om natten, så ä de spöke.

Byalaget kommer tillsammans på bjudningar oberoende av släktskapsförhållande.

Man får inte gärna ta blommor på kyrkogårdar.

Som botemedel mot skervan skulle man låna mull från kyrkogården, helst från en s.k. självspilling. Då gick de

491

till graven antingen tidigt om morgonen eller sent om kvällen. De skulle då be att få låna mull o di skulle slå lite vatten på henne o då vattnet skulle barnet ha uti 3 torsdagsmornar i ra. Sen skulle de bära tillbaka mullen på samma ställe o tacka för lånet.

När ett barn togs genom ett le för skervan, skulle de va 2 bröra. Men man skulle ingenting få sä.

Ett barn kunde botas från skervan genom att ta det genom ett vuxet hål på ett träd.

Det har hänt ett folk fick slantar med i kistan.

En som grävde en grav fann en brännvinsplunta. De sa till honom att han inte fick röra det men han tog ut korken o sa "Herren frälse min fattiga själ men ja lygnar te!" o så drack han brännvinet. Han hade ingen skada å det.

I Hånger är det en häst kyrkegrim. Ve jultiden skulle de höra hur han sprang så det gnistrade efter skorna inne i kyrkan.

Antingen i Kärda eller Värnamo va en tjur kyrkegrim. När de eldade me aspve, tålte han inte de utan vrålade, så de tore inte å ulla me asp mer.

Kyrkegrimen ska bevaka kyrkan o folk ska ha sett hästen springa på taket.

Åskan förföljer trollen. Förr berättas det att trollen ble förstörda å åskan.

Flintpilar (dolkar) o sådant kallade di för åskpilar, flintmejslar kallade di för åskviggar o stenyxorna likaså.

Odens jakt (Oajakten). Hörde man den skulle man bara huka sig ner på marken för den kunde inte flya lägre än va oxen bar sitt ok. Oden hade fått den makten att resa över Sverige o se hur det sto till här. Det var på våren egentligen. Oajakten ä fåglar men di trodde att de va Oden som reste i fåglagestalt.

En del präster tog sin examen i Wittenberg, men den efterste kom aldrig därifrån för han ble nappad i trappan o ble efter. Men Torgen eller Tellander han va mycket stark men han ble efter, men han fattade tag i den som gick före honom o kastade honom över sig så han ble efterst o han ble der me. Där skulle de läsa i svartkonstböcker så de kunde trolla me.

Han kunde dikta visor o sjunga hela dagarna. Han kom en gång till garvaren me en kohud till beredning. Den lå hoprullad o den högg han sin yxa tvärsigenom o så ba han dom inte hugga bort hans märke.

"Jag ser ett fönster med fyra rutor

Jag ser en domare som tar mutor "

De sjöng han i Värnamo. Han gifte sig med en tatarekona så
de levde ett riktigt tatareliv.

Han bodde där Värnamo torg ä, o därför kallades han
Torgen. Hans son va målare till yrket o va en riktig stor-
tjyv.

Sjustjärnan, Norstjärnan, Karlavagnen, De 3 vise män,
Vintergatan.

I augusti spår di efter Vintergatan hurdan gröda de blir.
Den grenar sig vid julen. Sen räknar de efter varje gren.

571

52)

I början på 1800-talet va de en stallmästare på Toftaholm. Han lå allti i stallet o han ble efta riden å maran o hästarna också. Så hade han bett stalldrängen att han skulle ligga där me. När han märkte att han kanske hov (?) på se eller ga nåt sakta ljud då skulle han kvickt hänga opp hans byxor på dörren o tända ljus.

O då de kom på natten så tyckte drängen att de va nået besynligt me honom o han va kvick te å hänga opp böxerne å tända ljuset. O då va de möet riktigt ett fruntimmer i sängen klädd i blotta linnet o skulle vara från nået å torpen i närheten av Toftaholm. O hon fick då låna lite kläder o begi se hem o sen skulle varken han ha ont å de mer, o de troddes åtminstone att hon slapp gå mer som sömngåare. Hon vesste inte hur hon va ditkommen.

Sen har jag hört åtskilliga tala om att di ha vatt ri-ena å maran o de ska va som om nåt ovanlit tongt föremål som lägger se alldeles över dom o vill precis kväva dem. O di kan inte röra en lem utan ligger som om di va fastkedjade i sängen. Men di ska kunna ge lite svaga ljud ifrå se. Så ä de nåen som vaknar o höret o ropar deras namn, så ä de genast fria.

O kreatur de va ofta di trodde att di va ridena å maran. Kom di i lagårarna på moronen o de va nåt kreatur svet-

tit då red maran dä. Då skulle där fästas en lie i taket över djuret som botemedel eller en vävske som va 9 bunn.

De hörde ja min~~ga~~ gamla morföräldrar berätta, att för mycket längesen under kriget va de på ett torp i Hinsekin i Värnamo socken men om han va soldat visste di inte, men emellertid va han borta i kriget, o de hördes inte å nån underrättelse, så di trodde han va död. Så hände en dag på slutvintern att där kom fram en varg o kom änna fram på vebacken. O där satt han möcke logn o när di hade sett honom en stunn setta där, tänkte di di skulle ut o skrämma, o di skulle då ut i skrika, men de satt han logn för. När inte

de hjälpte, skulle di ta en stör o pöcka dän en. Då gick han ju undan, men kom snart igen, o de dära försöken förnyades nåra gånger, men han satt logn o gick änna fram te förstudörren. När di hade sett de åtskillia gånger så gick hustrun ut som hade haft sin man i kriget, och säger "de ä väl inte du Pär." O då me ens ble han förvandlad te kar o då va de hennes man. O han hade fått löfte te o komma hem men i vargliknelse o inte kunna bli annat utan hans namn ble nämnt.

Ett par svenska soldater hade kommit te Norge o där var di i en stuga. Där satt käringen o klippte halm mycket kort. Då frågade di va de skulle va te. "Jo, dä ska I få si"

541

sa hon, o så blåste hon på de. Då ble de löss å alltihop o for på svenskarna.

En annan gång när svenskarna va i Norge så beklagade di sej för en lappkäring att de va så gott om vargar här. "Ja, dom ska vi ta tebaks", sa hon, "men då ska ni få snokar i stället". Sen har här inte vatt nåra vargar mer, men här ä gott om snokar, o det skulle di förr inte ha sett någ-
ra här. T.o.m. i min barndom så vet jag allri att jag såg någon snok.

Tomtormar (?) ej kända. Snok avskys.

Ja vet inte om de va i Skåne eller Bleking, men ja har hört talas om att en härifrån som pojk på ett ställe sett gott om snok vid lagårn o de va inte alls rädda för den utan de t.o.m. drack ur mjölkstävan när di mjölkade.

De dödar snokar när de ser dem men när di kommer fram te husen vill di inte gärna slå dem, i synnerhet om di ä stora, för då fruktar di att de blir otur me kreaturen.

Kunne man fånga en vit orm o koka o dricka ur de spaet som va blevet efter ormen, så ble en klok o kunde förutse kommande ting. De ä många som har för trolit att di kloka som Lisa i Finnshult hade sin klokskap på de sättet.

"Ja tör inte gå för Lina har kastat ut en fiskatarm (?)
o den hoppar o väser". De skulle vatte en vit orm.

55)

Här oppe på ett torp som hette Lelle Klo va de ett
barn som satt o åt mjölk o bröd i soppat då kom de en orm
o ville äta med. Så sa barnet "ta inte bara mjölk utan ta
soppan med" ... (för en 8-10 år sedan).

Hjulormen biter i stjärten o rullar. En kan inte komma
undan om di inte ställer sig mot ett större trä så han rul-
lar mot de o släpper taget.

På Toftaholm va de allti så släta fina kreatur o de
va för att en dräng där, när han fick se en ormslå, alltid
strök ~~hon~~ ^{han} (?) på ryggen för att de skulle bli lika släta
som ormslån va.

Vilken som helst som har kreatur o vågar ta henne o
stryka henne så ska kreaturen bli släta.

O de berättas att hon ä inte vådeli mer än kl. 12 mid-
dagen. Då ska hon hoggas, o hoggs hon då så blir de döen.

Om ett kreatur eller en mänska me bar fot kommer te å
trampa på doggormen så fick di röta eller bulnader i foten.

Det hänger ibland en vit säck på grässtrå fullt av små
svarta krälände djur, lite minner än myre, kvalster kalla
di at. Om kreatur får de i höet så ansågs de mycket farlit.
Så när man så det skulle man hugga å de å trampa på det så

det inte kom i fodret. Då ble kreaturet mycke upphävet o andedräkten ble besväräd för den. Som botemedel mot kvalster ansågs de säkert om de va någon som hade fångat en vessla o torkat henne, så skulle en liten smul å den va botemedel. Även när boskapen drack kunne di få kvalster.

Om man blir vesslebeten så ska de inte stå te å läka.

Om en kunne fånga en flädermus hon ska inte ha mer än 3 droppa blo i se, men kunde man fånga henne levanes o hämta ur henne di dropparna o på nået vis, t.ex. bara om en struk (strök?) se i handen o to ett fruntimmer i hand som en tyckte om så skulle hon genast få motkärlek. O ella om en annars velle bedriva otukt me henne så hade man något sådant att beröra henne me så hade hon inte nån motståndskraft utan å bevilja otuktsbegäret. Även kunne man förgöra fiskredskap synnerligen metkrokar me nån del utå flädermus.

Ä de torka å di få se en igelkott komma fram te hus så väntar di regn.

Ekorren dä ansågs om han kom o sprang opp på taket å boningshuset att de ble våell. O tittade han i fönstret så va de förebud te nån slags olycka inom huset. O kom man färdanes o en ekorre sprang tvärs över vägen så ansågs de för att man ble utsatt för någon olycka på resan eller om man va gåanes

57)

att man inte hade nåenting för de ärendet man gick efter.

Kom ugglan fram te gåren o hennes läte lät som när en gråter så va de förebud te att nåen föddes, men va läten som hon sa klävitt, klävitt, så va de att nån skulle dö.

Om de va torka o fäkreaturen klättrade opp på höga berg eller kullar, skulle de va förebud till regn.

Här bodde en soldat hetade Gyllensten, men va di mycke besvärade me sänne dära stora råtter så åtog han se att på den vanlige uppsägningsdagen, Tomasmässedagen, 3 dar före jul gå te de stället å säja opp dom te flyttning, å då skulle di om nära dar va borta. Men han va på åtskillia ställen o gjorde de dära experimentet, men om de lyckades de vet ja inte.

Ett annat medel te å fördriva dom me va att fånga en levanes o binda den me ett snöre om bakfötterna o hänga henne på den plats där de va mest me de däre skadedjuren o piska henne me ett ris så hon skrek bra o då skulle di anra ble rädda o försvinna.

Om de va Toftekvarn (Toftakvarn?) eller nån annan kvarn de kan ja precis inte säga, men de kom en person o sa att om han får en halvspann rågmjöl så ska han fördriva råttorna o då fick han löfte om. O han gjorde väl nära besvärjelser

eller någonting o de ble en vådelig massa, o sen spatserade di i ett sällskap åt dammen o de blev ett sådant skrik o pip när di kom dit innan di gick te botten. Han fick va han skulle ha.

Om en slår en orm utan att döda honom så han rinner undan, så säger di att han vaktar i 7 år o försöker komma så han kan rinna i en. O de tror di än i da att ormar försöker rinna in i en.

De va en man i Dannäs socken som hade lagt sig o sova i höet. Då hade en orm runnet i honom. Han kände hur han ringlade se i honom. Han gick te David i Ryd o fick nån medicin, så ormen gav sig å ut o han va så ilsk så han hoppade o väste o högg omkring se.

O ja har hört talas om en som trodde han hade en orm i se, o han va hos många både läkare o andra men omöjligt han kunne bli å me'n. Han hade honom fortfarande. Han va hos läkarn flere gånger, men kunde inte få bort honom. Så talade läkarn me en å hans anhöriga att de skulle försöka skaffa en levane orn o de gjorde di så han fick den i sin ägo o han hade mannen te behandling. O då ga han honom ett medel o lät honom lägga se. Sen to han ormen o visade honom. Sen ble han bra.

59

Di skulle borra ner ormar levane i lagårströsklar o sen täppa igen hålet. Sen ska där inte nån trolldom kunna skada kreaturen.

Grodder ville di inte gärna röra ve. Ble biten å dem anse di för farlit. O åtminstone förr trodde di att di kunne va övernaturlia väsen.

Ja har hört berättas om ett fruntimmer som gick ut på åkern o skar o där va en grodda, o hon va mycke tjock o illa vuxen o hon tog ett halmstrå o knytte om henne o sa "se me te när du ska bärsla", o sen så tänkte hon inte vidare på'et, men de geck inte så långt därefter förrän där kom bud efter henne o hon måste följa me o de bar å te blann trollen å de va inte så angenämt för henne å övervara de dära o de ville hon ju inte tala om va hon hade utstått, men emellertid så gjorde hon inte om de mer. O efter den sägen så tror jag att de ä att folk ä lite rädda å röra ve såna dära grodder på nået vis.

O förr vet ja att om en råkade oförskyt hogga en sådan där me lien så sa di allti "de rådde ja inte för" eller "ja gjorde de inte med flit".

De hörde ja min mormor tala om att de va ingen som hade nån klocka i hela gåren, men de va en som hade en tupp, o den utgjorde för klocka. O klockan 1 på natten så gol han en gång, o kl. 2 gol han 2 gånger, o kl. 3 så gol han 3 gånger, o då skulle di stiga opp.

När ägaren dog o bars bort va de bruklit att nåen skulle gå o lyfta på bikupan.

Vid Boda under Liljenäs står en gammal lind, som ligger utefter marken o full med unga skott längs hela stammen. Den får ingen röra. Arrendatorn är övertygad om att om någon rör linden så dör all boskap på gården. En gång råkade de vid slåttern av misstag slå av en kvist, då dog två kreatur.

De bodde en torpare strax nerom vårt, hetade Lasse i Os. Han hade varit ve Kylahovs kvarn o geck hem ve kl. 12 på natten. Han kom på moen lite innan han kom fram där den gamla kyrkan har stått. Där tyckte han han såg ett spöke o när han hade gått en liten bit började spöket på å skrika o det hade skreket en gång eller två så va de en liten bit därifrån ett annat som skrek lika illa o efter va han tyckte så närmade di sig emot varandra, o när han kom mitt för de gamle kyrkstallarna som va, då hade båda spöken sammanträffats där o

ett tu tre började di på å slåss, o di sloss o skrek o de
lät som om man hade böstat på tomma tynner (?). O han gick
så fort han nånstin hann men strax slutades efter va han
tyckte slagsmålet. Sedan dro di var o en på sitt håll som
han töckte di kom.

Fru Cavalli talade om när hon bodde här i Hånger när
hon va flicka så va hon på ett ställe på besök. Emellertid va
hon gåen opp o lägga se o de va ändå kommet på sommertiden
så de va just inte så mörkt o bäst hon låg fick hon höra mu-
sik utanför huset, o tyckte hon hörde flere personer. Bäst
de va så kommer de tåganess oppför trappan o kommer in på
rummet där hon låg. Hon låg o tyckte hon såg di va rätt många
av båda könen, men rätt små som barn o hon ble ju förskräckt
men torde inte stiga opp o di hade mycket rolit o va där ve
pass en timma. Sen avlägsnade di se i alldeles samma takt
som di hade kommet. Hon förbidade o ble kvar i sängen tes
moronen.

Ja hörde en gammal gudfrukti gumma tala om att hon tjä-
nade hos ett prästfolk här i Hånger, bodde i Klockaregården,
men han förde ett supit o dålit leverne, o hon påsto att hon
flere gånger såg att de kom in en person på natten ibland
klädd i den ena dräkten, ibland i en annan, o han kunne sät-
ta se på golvet o sitta o röka efter va hon töckte ur en

stor sjöskumspipa selverbeslagen, o de hände nåen gång att prästen vaknade o såg honom, o då befallte han honom att gå ut. (Detta ska ha stått i Duvorösten).

De va en di skulle kalla honom för Lille Jon, o de spökade rätt ofta och till o me satte se te rocken o spinna o surra om nätterna. Då skulle di begagna såna där huver eller nattmösser di kallte dem för (natt)luver, som di tok på huvet när di lae se. Då skulle han ta å se den o dänga den åt de håll där han tyckte de spann o sa "Bytingar besitta me om inte du laga de hän så ska ja gi de". O då kunne de bli longt nära nätter, men sen ble de de samma o då fick luvan å igen o kastas emot 'et. De där spöket skulle va enträget så de uppehöll sig där me'n dagen va också. O de kunne ju förekomma o då kalltes di inte för spöke utan för ^öpendaa. Så hände de se att de hade bykt /tvättat kläder/ så va de förr fanns de humlegår ve värenda stuga o då va de ju vanligt att när man skördade in humlen att man samlade ihop stängerna o satte emot en vägg eller så dära. Då kom di o skulle tömma ut den varma luten di kalla o tömme dä imot di dära humlastängerna o då sto spöket gömt där innanför o då började dä o springa o skrika o gnälla. Di skällade 'et. Sen skulle de försvinna (i samme går där ja bor, men de ska va åtminstone en 100 år sen, ja de ä allt mer).

De skulle va på ett ställe där de va två gifta, men de ble inga barn, o de troddes flere gånger att hustrun hade varit fruktsam, o de va ju gået en längre tid, men där ble inga barn. Så va de nån som va ute o gick årsgången. Då gick han te fönstret o skulle se in. Då satt di o spisade kvällsmat julkvällen o då såg han 6 barn sitta ve bordet me, men alla utan huvud, o då troddes de att hon hade på något sätt förekommet så de inte blev några barn. De skulle varit henne tillämnat sex barn, men så hade di inget.

Om de samlas gråsparvar i mängdvis på vintern då säger di att de blir regn.

Kommer di förste kråkerna tidigt säger di att vi får kråkvinter, för kråkorna får dra te se på näbben.

När hackspetten hackar på hårda trä, tror di att de blir torka o skriker han så blir de regn.

När göken gal på bar kvist, ä de inte goa tecken (Dåli gröda).

Gal göken på kûbben (småstack med hö), så får bonden dra sin ko på tûbben (tuvor). (Då får han dra henne ut på bete tidigt eller gräva ner henne för hon har dött i svält.)

Får bonnen sopa taket me hättan, så får han sopa rännnet
me vanten (blir de ymnit hö så blir de odrygt).

Di skulle smyga se in te ett trä, där en gök sitter o
gal o fråga:

"Gök lille i grön lia
hur länge ska ja gå piga."

Så många rop som han ropte så många år skulle de bli.

"Gök lille i grön äng
hur länge ska ja gå dräng".

Göken ä de ena året gök o det andra året hök o den
säärla som ^{drar} drömat te honom de året han ä gök är den första
fågel han fångar när han blir hök.

Söder säagök
väster gläagök
öster nöagök
norr ödöagök.

Om man härmar göken ska han bli hēs. Så de ska man inte
göra.

Om man kan smyga sig fram o ta träet i fang, medan gö-
ken gol, så kan man ta bort barnsängsplågor, om man omfamnar
den som ska föda barn.

Flyger grågässen tidigt mot söder, blir de tidigt vinter, o när di första kommer på våren så ä vintern slut.

Om gladan flyger högt, blir det torkvär, o flyger hon lågt, blir de regn.

Turturduvan va förvandlad från mänska te turturduva. De va en piga som skulle tjäna på ett ställe, o så hade hon stulet nået, o de ville hennes matmor ha henne te å bekänna. Men de gjorde hon inte utan sa hon ä fri. Om ja har gjort de sa hon, så ska ja be te Gu att ja ble skapad som en fågel. O då ble matmodern illa ve o körde ut henne, o då blev de en fågel av henne, o då ska hennes läte betyda så här: Hust-run slo skūt ut Hu.

Svalerna när di har vistats här om sommern så ligger di på sjöbottnen om vinteren, o de sa mormor di hade t.o.m. sett, att di flockvis hade satt sig på de yttre vasstråna vid sjöstrännerna o sen krupet längre o längre ner o så när di dūke ner i vattnet gav di från sig ett litet gällt skrik, o sen sjönk de ner te bottenen, o för att di skulle kunna sjunka så under skördetiden när di va ute på åkrarna o skar säden, så flög di ända inpå mänskerna för att di skulle uppfånga något utå mänskernas andedräkt o därutav få tyngd.

Orren säger: Min mor kokar gröt o rörer me nocken o själv
äter hon opp en.

När kornknarren hörs första gången kan di så korn.

(1 okt. - 1 apr.) Om de va rim, o de gick å me sakta
regn, t.ex. om de va den 1 nov., så skulle kornet sås den 1
maj, men va de den 1 dec. så den 1 juni.

Somlia to så säkert märke så de va på en viss timme
kornet skulle sås.

Om mullsorken sköt opp högar, skulle han skjuta ut nå-
gon ur huset, så den skulle antingen dö eller flytta.

Nyckelpigan har varit en piga som stal fruns nycklar o
så ble hon förvandlad te sin nuvarande gestalt.

Torbaggen. Den förste man ser på året, möter den, så
blir de motgångar o går han me så blir de medgång. Kryper
han opp på ett strå, blir de mycke regn.

När humlan surrar, så leker braxen. (Pigan som piskade
braxen).

66

Vid Toftaholmslannet såg man en så stor gädda, att ingen vågade ens närma sig stranden. Men så va de en sme som gjorde sig en särskild listra di kallar, de va te o hogga o sen bann han ett långt tåg ve stängen, o de fäste han i en tunna. Sen for han ut o hogg den stora listran i gäddan, o som hon hade fått hoggit, så kastade han ut tunnan me tåget i, o sen fick hon resa ut te sjös, o efter ett par dagar reste di ut o tog rätt på tunnan, som flöt på vattnet, o då va gäddan me. Den skulle va stor som en liten valfisk.

Flög korpen om vintern o ropte, så skulle de bli stark vinter, men flög han åt söder, så skulle de bli dålig vinter.

Flög orren över hustak, så ble de ostadit väder.

När man la korven i grytan, skulle man säga: Ä Hålle hemma? Då skulle en annan svara: Ja visst ä Hålle hemma. Det var för att korven inte skulle ryka sönder.

Om barn i synnerhet späbarn blir vitt i munnen så sa di att di hade torsken, o då va de fråga om att få fatt i en torskaskål o hälla i mjölk eller vatten o låta barnet dricka ur.

Man la alelöv på ormbett o knöt om lemnen så fort som möjligt.

Om någon lånte jäst, skulle man sätta stål i den eller också la man i ett glödande eldkol.

Om någon hade så kallanes klåe på kroppen, skulle han klä av sig naken o rulla sig i daggen midsommarmorgon innan sol gick opp.

Taklagsöl bruktes aldrig förr i Hånger, men på senare tider om de är någotsånär bygge o nåetsånär folk har di lite festligt, när takstolen ä rest.

När de hade bestämt sig för att bygga ett hus, fordrades en hop stockar o timmer, och det gjorde de beräkning själva va som skulle kunna åtgå. Då går de o hogg de antalet i sin skog som di hade ämnat. Ett par dar efteråt skulle timmerkaset gå av stapelen. Då va di å bedde hele byn o behövdes de så ba di fler te å hjälpa se å köra hem timret, o de va så vanlit så ingen nekade, o den som skulle ha timret han skulle medföra en hel mängd bränvin o tetogg. Nu va de nästans brukligt å köra timret släpe där de la på storänden o så fick hela timret släpa o det va ju tungt så di kunne inte ta mer än en stock efter ett ök. När di hade lastat på det, skulle di ha å det medförda bränvinet o lite tetogg. Nu som här i byn så kunde di inte köra te skogen mer än högst 2 gånger på daen. När di då kom hem me första timmerträdet o hade

lastat av, då skulle di ha tillräckelit me mat o bränvin,
men inte sitta te bors utan de skulle flys dem i handom. O
jag har själv varit me vid sådana där vi har varit en 5 o
tjugo stycken. När di då kom me andra träet eller sista las-
set om (#) de rätt inte bodde så avlägset så skulle där möta
en kar o hämta kreaturen, o då skulle en sådan trakteras. De
som hade kört di stannade. Sen skulle då kalaset börja. (Tim-
merkalas). O de va flere sorters mat inte precis som ve bröl-
lop men nästans likadant o bränvin i överflöd. Fick di inte
bränvin så di ble rusia, så va de dålit körekalas, å när då
meddan som di kaltet va aväten sen i synnerhet di yngre ka-
rana, låt nu vara att di va gifta, så skulle di börja på me
olika te å dra kavel o ~~strä~~^{stia} opp ur skäppan å dra käpp o
krokfinger, gå markus o lukas. O då kunne de t.o.m. hända att
di ~~kunne~~ daskade te så hårt så de ble osämja. De kunne di
hålla på me änna te 11-tiden på kvällen. Sen skulle di då
ha kvällsmat o då besto å smör fisk o nån sorts sovel o vite
gröt. Men brän^r vin skulle vanka. Även te gröten skulle di ha
bränvin. Så va de då oppbrott, men då skulle di då ha rese-
supen o de kunne hända att di to så pass, så di tok'et i öle-
glas, o så skulle var o en ha en bröskiva me se hem i fecken
o lämna mor när han kom hem. Sådant förekom nästan ve varje
ställe där de skulle byggas. O ja har själv hatt ett sådant

o hade 22 öka te å köra.

När di då hade byggt opp huset å de va färdit å flytta in i, kanhända de inte va murat, så skulle alla som hade varret me o byggt skulle di bjudas te en medda o de hörde ja en gammal man säga, att han hade byggt lagor o hade så kallanes hoggekalas o de gick åt 18 stop (9 kanner) bränvin.

När di flyttade från ett ställe te ett annat skulle de vara flyttekalas på de nya stället. De gick te ungefär som på timmerkalasen, men grannarna bar dit grötafat. De kunne va en 8, 10 som kom från olika personer. Då gröten skulle ätas, så åt man ur faten me skearna, så de va inte fråga om å ta te se på tallrikarna, o så va de te o flyttja om o flyttja om så var o en åt ur alla de olika faten. Men bordservisen va enkel. Ja själv har varit på ett bröllop, där de inte begagnades annat än trätallrikar o samma tallrik te alla sorterna, å så åt man ur faten. Hade man kniv o gaffel i fecka så begagnade man dem ella så va de å begagna di fem.

Ja har varit/på/ett körekalas, men de va inte timmer utan att köra bokstockar från Asknäset te en svarvare som bodde i Södra Ryd. De skulle va huvudsaklien te spinnerockar. Där va ju flere sorter mat men vankades så mycke bränvin så de som va lite glaa åt'et di to så mycke i början så di kunne inte mycke äta, o di hade så mycke olika saker sam-

manrörda på sina tallrikar, som man kan sammanröra en del olika ämnen å ge en gris. O två utå borsgästerna kräktes på tallrikerna me.

Ve timmerkalas skulle de va två mål mat, men ve andra körekalas, t.ex. köra ve åt nån, skulle de vara en måltid.

Mina morföräldrar eller far o mor flyttade från ett torp o till Södregård, o då sto där mitt på golvet en träskål, o de va nået i den man de kommer jag inte ihåg. Di visste inte va de skulle va för.

När de förde hem nya kreatur te lagårn, va de blann några brukelit att husmodern skulle ta en bröbit under förklät o ge kreaturet, o så när di ledde in`et åt lagårn så skulle di spotta. Hade di på nån marken köpt ett par stuta eller annat kreatur, så om di släpte dem eller hade in dem, så va de stutar så skulle tömmen som va på den den skulle tas me. in, o den skulle den som köpt kreaturet lägga under huvet under natten, så skulle di inte trå eller vella tebakes på de håll där di hade varit. Va de ett ensamt kreatur, så skulle repet som de lett de me tas in på samma sätt.

När man hämtade en spägris - de kommer jag ihåg o ja har gjort `et me, ja skulle gå etter en spägris i gårstuan o ja ble tesagd att ta ett hästskosöm (ett gammalt som varit begagnat) o kasta i svinstian där man to grisen. När jag ha-

72)

de fått grisen i säcken o skulle gå så kom Lisa som ägt grisen o sa: "du har inte kastat ett söm i stian". "Jo, de har jag, men inte ä ja säker att ja kan ha reda på det." - "Ja, men det måste du". - Det skulle va för att inte ta svinalyckan från dom.

Timmer te hus skulle hoggas i nädan.
"I nedan ditt timmer hogg
så värkar malen ingen glogg
varaktit bliver ock det hus
o hyser ingen väggelus".

Brandkvistar = markvistar. Trä me brandkvistar skulle man inte ta te hus för då brinner huset.

"Dain ^{föran} dain velle vi inte ha för di gamle brukte allti å ~~karpa~~ (?) att där de ä en brannkvist där brinner huset".

73)

Skogssnuan. En del hade sett henne gå i skogen helst i närheten å berg. Hon skulle förevisa sig som en skön jungfru.

Bengt i Örsagården låg ute på Färjansö (?) en natt på fiske. De ellade på natten. Då kom ett grant, så fagert o skönt, fruntimmer o gick fram te dem. De talade te henne o då vände hon sig om, o då va de som om de hade vatt en stor i-håli ek.

Om di varsnade skogssnuan o låtsade som om di inte såg henne, så hade di inte ont å henne. Men ella kunne hon förvilla dem så di kunne gå i skogen dagatals utan att veta var di va. Ju mer di gick ju galnare kom di, o då va de inte mycke gärsgåra i skogarna, utan di kunde gå millångt. Men försto di att di va blena förvillade så om de vrängde tröjan o tok på henne så kunne di genast komma rätt.

Hände de di va ute om sommarn o bara i skjortärmarna så skulle di vränga västen.

För gastakram kunde en krypa 3 gånger genom en sele som en märr använt som hade fölat o spotta var gång.

Trolla klipper i Voxtorp.

De skulle va en ägare te Ed som hetade Horve, o han va ute dagarna före jul i skulle jaga, o där satt ett fruntimmer ute i marken inte långt ifrån Trolla klipper o sa: "Hu, ja frys, hu, ja frys." Då hade han ett par vantar i fecken han tok o kastade te na. "Ta på de dem", sa han.

Sen skulle han då rida te kyrkan julottan. Han kom där te berget så sto de på 4 gullstolpar o trollen därinne dansade o drucke, o den ene sa te den andre: "vacker o vit skänk också hit". Då säger han också där han satt på hästen: "vacker o vit skänk också hit". Då kommer där ett utå trollen me ett horn fyllt o flydde honom. O han tog hornet me den ena handen o högg te trollet me värjan ~~me värjan~~ me den andra, o drycken kastade han bakom se på hästländen o de brände bort håret på hästryggen. Då kom trollen efter o då ropte de i berget:

"Du vantavän dåre
rid å vägen den håre
o på åkeren den korsåre (♠)".

Då kastade han om hästen in på åkern, som var körd på kors, sen ble han å me trollen o red på (?) åkern ett stycke tills han fick höra Voxtorpa klocker. Sen var han fri trollen. Hornet, ett betydelit silverhorn, skulle han skänka te

Voxtorps kyrka, o de skulle va 365 färger på hornet, lika många som de ä dagar på året. Därav namnet trollaklipper. Hornet skulle sedermera komma till Växjö, o där skulle de ha tagits av danskarna.

Älvabläst.

De visade se som nån sorts utslag på kroppen. De va egentlien på barn. Då skulle de föra en sådan te en smedja å blåsa på det med smedbälgen, o i annat fall skulle di hämta stjälgkar utå nässle o dels skulle di stryka över de dära, sen skulle di bränna stjälkarna o askan skulle strös på kroppen.

Vättlj^eus skulle begagnas te nån sorts botemedel, men jag vet inte te va.

Ett slags koppor kallades svinkoppor. Då skulle man klä å se naken o rulla se i en svinbale (?) så gick di bort.

Man får inte slå ut hett vatten, för det dödade vätter.

Småbarns badvatten va di rädda för å slå ut. De skulle slås under en bro eller sådant.

De va di som tog vara på oblatet när di gick te nattvarden. De la di i en bössa o sköt av, då kunne di skjuta va djur som helst utan att behöva gå så långt. Man kunne också ha den te kreaturen o te å dra pengar.

På ett ställe lite söder härom Vita röra berättas att de skulle va nergrävt ett penningeskrin, å di va å grävde o va kommena så di såg skrinet, men då tyckte di att hela Sörågåren sto i ljus låga o brann, o då tyckte di att när di va komna så långt så skulle de skynna hem o släcka ellen, o när di kom hem va de ju alls ingen fara me nåen ell. När di kom tebakes så va skrinet borta.

Även vid den så kallanes Torpa håla ska va en skatt nergrävd, men där har inte varit grävt, o ja vet inte platsen.

Inte har jag hört nåen träffa på nåen sån skatt utom en som bodde på Ekåsen strax ve Herresta, Kärda sn. Han va mycket fattig, men en da han gick i skogen träffade han på en hög me silverpengar. Men draken lå o vaktade o han försökte o skulle mörda'n men de geck inte. Men han hade lycklitvis en kniv i fecken. Han to o kastade i pengahögen, sen va han o sökte opp en grov enestake o den va han gufför (?) o mörda draken me, o således kom han i besittning å pengarna. Så hade han berättat de själv. Trolien hade han hett en hög å silverpengar, för han var rik me samma. De skedde nog i början på 1800-talet. Han va svärfar te Andreas Petersson på Ekåsen som föddes 1825.

Somlia skulle så sitt lin på en dag i maj månad som heter Beda. O andra skulle så på Karolina, för då skulle de bli bra lin för namnets skull.

Hampen skulle de så på Urban. Den skulle allti sås på samma ställe år efter år. Fruntimerna brukade beräkna att lika långt som den förste flåten eller fästingen kröp upp på kroppen lika långt skulle deras lin bli.

Linnet (?) o hampan ruskades upp me rötterna. Där de va ett gott hampalann hände de att en del växte fort o inte ble nått frö ved, o då gallrade de ut den o den kallades för lenhamp o va i sig själv bättre. Den andra kallades fröhamp, den skulle di hämta frö av. Hampen sattes i stuger (hässjer) mot varandra o höljdes med täcke för att fri fröna från fåglarna.

Linnet krakades. När de då va torrt skulle de hem å repas. Repa dän knöpplet. De skulle ligga kvar te våren o då tröskas och fröet tillvaratas. Hampen böstades mot logbalkarna och fröet gjordes färdit me samma. Då feck man lov å gå i strumpsockorna o då feck man gärna göra när man repade knöpplet också.

Sen breddes de ut och de hade de särskilda bockar /till/, så kallade braiebockar (?). Där skulle de ligga tills de an-

sågs lagom rutet te å krossa. Sen skulle de då hämtas opp, och sen skulle det på hösten in i en köllna (basta) o torkas. De fanns di som gjorde de ute i en grav åtminstone 1 m djup, o så ella di i den o så har di spjälar o lägga över o på de lägger di linet allt eftersom di krossar det o torkar de på de viset, men de går sakta i en sån där grav.

De bästa säger de är att låta det ligga över vintern binda hop de i knippor /och/ inomhus och sätta ut det i sol-sken på våren att torka o sen bryta det. De har inte varit vanlit men de skulle bli de bästa linet.

Torkningen skedde när allt annat höstarbete va slut. Sen när de va torrt, bedde de fler eller färre te å bryta^t, kallade di 'et här. Å då hade var o en en bråte att krossa linet på. De kunne va en 10 ella 12 stycken, men de va ungdom mest karar förstås. De skedde allti på kvällarna. Me ena handen förde de in linet, med andra handen höll man - ett hansomål veckas hop (?) - "käften" o krossade det.

Dagen därpå skulle de skäktas, de skulle fruntimmer göra. Linlocken (en lock = 2 à 3 hansomål) la de på skäktestolen (det som motsvarar ryggstödet på en vanlig stol) och slog den med skäkteträet, så de ble rent. De skulle va kalas både mean di brut o skäktade o de bytte mycket, men om de va

nån som skulle ha avlöning skulle han när han gick ha en skäktelock o en kaka. Kontant brukades inte. Detta brukas den da i da. En sån där lock vägde omkring ett ~~st~~. Avfallet kallades skäktefall.

När de va skäktat skulle den nöckas. Man drog dän en viss mängd av den skäktade locken. Locken delades opp i en 7 å 8 avdelningar - mindre lockar - och så drog di och var det ojämt drog di dän de lösa så de blev någotsånär lika långa. Tågerna blev då någotsånär lika långa, di jämnades. Så häcklades linet varje liten lock för sig. Avfallet kallades nuer (eller blåner). De fina kallades tåger. Sen börjades spinningen på kvällarna. De va di mycke mycke flitia med bå bittia o sent. Gärna ville di ha spinningen färdig så garnen va bykte vid Vårfrudan. De va en heder den som först kunde skilja sig ve att spinna.

Var o en satt hemma hos sig o spann. Mor va oppe 3 på mornarna ve spinnrocken o fleckerne me när di ble så stora. Så mycke som skulle slitas skulle tillverkas hemma o när en då va en 8 - 10 personer fick rockahjulen lov att surra. De ansågs som en skam den som köpte något te kläder utom skinn. De kunde va att en eller annan gång pierne ba sig lov o gå bort o spinna ett par timmer, men för de mesta satt var o en hos sig. Lyse hade man inte annat än att de brann i spisen.

Först på hösten skulle di spinna ull, de skulle gå före li-
net. Vamalet skulle va vävt o färdit te jul.

Krukeblått, urin, hunkäx, blåsten. Di hade en stor kru-
ka å ler som di samlade urin i. Den skulle stå inne där som
va varmt. Vid färgningen skulle garnet först tvättas rent
o så tillsattes vatten med upplöst blåsten till urinen. De
ble ljusblått. Ville man ha de mörkblått så tillsattes något
annat. De skulle stå minst en l4 dar o syra i varmt rum. De
skulle inte kokas. Grått färgades med galläpple o mjölbärris,
brunt med stenamoss, kort styv moss. Stenamossabrunt beta-
des (?) i lut, koktes. Svart färgades i dye o svärta (Kanske
mæ vitriol te ?), grönt hunnakäxe (bet) o spanskgrönt, gult
gulocker o rött anilin betat i urin . . . ???

Läder.

När kreaturet va slaktat o di hade tatt å huden så tor-
kade di henne, sen las den i ett för ändamålet avsett kar o
me kalk o vatten i te å lossa håret me. Då tok en rundeli ti
(ett par veckor). Sen skulle de tas opp o skavas håret å. Sen
skulle de läggas tebakes igen o då las de bark helst viebark
som samlades på sommarn o hackades fint. Man skar itu huder-
na o la de varvtals me hudar o bark. Sen skulle de stampas.
De va vi ett par tre pojkar i karet o vi hoppade o stampade
så vattnet yrde o när de hade legat en tid skulle de tas opp

o så las de ny bark. Så lå di ett par månader. Karet skulle stå inne i värmen. Ja begagnade barkakaret te skrivbor. När de då ansågs att de va färdit så skulle de då dras opp o tor-
kas, sen barken va åsköljd (?). Sen va de färdit för skoma-
karn. Han skulle då smörja de. De ble möcke likare då för lä-
dret ble ogenomträngelit. Så feck skomakarn skära till de i
lämplia stycken. Så virade han hop de i en liten rulle o den
la han en hel massa med smörja s.k. syrsmörja eller svinfett,
o det skulle han sitta o knåda dels på knäet dels på skomaka-
retavlan så att smörjan gick in i läderet. O skulle han göra
nåra par skor så gick de åt en halve da te å knoga in smörjan.
Sen skulle de nået torka sen fick han en kopp me lite vatten
o svärta, han gjore en propp å en yllelase att doppa i svärte-
koppen o svärta lädret. Sen fick han börja på att laga till o
göra skor å 'et. Men te klackar o te inläggning under sulan
begagnades näver o så sydde di så kallade becksömssko, de va
inte mer än en enda sul. Då kostade di 8 skilling å få ett
par sådana sko gjorda o 16 skilling 33 öre för ett par stöv-
lar.

Lädret lå utanpå sulan.* Men sen te fruntimmer sydde de en
slag som di kalla för vrängesko, di sydde di ihop o vrängde
(också bara med en sula).

Fruntimmer gick mest barfot o med träskor. Ja minns när
här va 15 träskomakare i Hånger.

* A. g. D.

~~här va 15 träskomakare i Hånger.~~

Lördagskvällar skulle di inte spinna.

När di skulle lösa ner en väv, skulle inga karar va närvarande, för då fick han otur me handel me hästar, men va han inne, skulle han klippa å nåra tråar så va de botemedel.

När di hade knytt fram väven, så skulle di ta värme o ta genom väven mellan sölv o ske för att den inte skulle förtrollas.

När di varpade o nån kom in, skulle han sparka opp o säga:

"Så högt skäl :|

Väven ska gå bå fort o väl

å nå både te långare o Braiare

opp i da o ner i morn."

När de va otur me bakning skulle man stjäla en grep från grannen o bränna opp i ugnen. Sven i Ursagåen stal en grep från min far, därför vet ja de.

När man hade gjort ett bröämne färdigt, korsade man den me handen o sa Jesus Guds son, då ble den mycke dryare.

Tunnbröen hängde månadsvis i kökstaket.

Vid bryggning fick man inte reta den som bryggde så han ble arg, för då ble drickat vreet (surt) (värten fick bitter smak). Den fick inte äta nået å svin o nästan hungra den daen,

då ble vörten vreen. Om vörten hade blitt vreen, la di färska brjökepinningar i vörten, när hon kokte eller som di kallte lekte.

När koen hade kalvat, så skulle hon genast ha lite dricka blandat me lite mjöl uti, o däri skulle läggas stål o ävenså vitlök o dyvelsträck. Omedelbart därefter skulle hon ovillkorlien ha en näve malt.

Sen när hon då skulle mjölkas förste gången, skulle de ha en kniv eller annat stål (ullsax) i mjölkbyttan o den mjölken som di bar ner då skulle di allti bära ner höljd o den mjölken hon mjölkade de 2 förste dagarna kallades för råmjölk.

O kalven i synnerhet om di skulle lägga på en skulle den skos. Sulen som den hade under foten ve födslen skulle tas bort så ble han inte halskodd eller halfotad.

Ve slakt bå vid svinslakt o fäslakt skulle di när djuret va dött lägga värme på huden, inte så de sveddes, men de skulle ändå läggas dit, så ble köttet lättkokt o lättstekt.

På nået ställe skulle man allti när man stängde spjället på kvällen göra ett kors i askan, så skulle onda makter vika från huset. Ve nået tillfälle såg di hur brått di feck att komma ut. En liten halt (8) va mä o den hull på o ble efter.

84

De har ja hört efter söster min.

Ja minns en gammal kar som innan han stack djuret stack knivbladet i munnen. När vi frågade honom varför han gjorde de svarade han "jo då vet ja att djuret ska dö i rippet".

Vid bak brukade somliga när di la i jästen smacka te 3 gånger me munnen.

De va en viss dag då de måste va mycke noga så att di inte spillde, för eljes skulle di spilla hela året.

Här ä di/barn som får di te di blir 3 år, men vanlitvis te 1½.

Naglar får inte klippas torsdar o söndar. Ja har sett personer som sen de har klippt naglarna så har de gjort ett kors i handen.

Prästen Stenvall, Berga. ville vänja sina piger från å gå på lekstuga, så när de ble lekstuga i byn så s. han att di ska få gå o si hur de går te, å klädde se i kappa o krage. När di va framkomna så gick han te fönstret o sa "vi ska först se vem di dansar me därinne". Så ba han pierne stiga på kappan när di såg igenom fönstret o då va ju dansen i orning, men di såg den onde va med i dansen, o han hade ett gruvelit utseende, o sen velle di inte gå in o ba allri å få gå på nån lekstua mer.

Förr va di rädda för att kasta ut hår, för om de kom en fågel o fick fatt i de som hade en viss sjukdom skulle den överflöttas på den som hade haft håret, så de skulle helst brännas.

Som botemedel mot vårtor skulle di stjåla fläsk från 7 olika personer o smörja se me ella gå te en sten ella kleppa som va bleet stillastående regnvatten /på?/ o tvätta vårterna me så skulle de va botemedel. Man knöt om vårterna me en trå men knyta knuten avit inte rätt, o de skulle setta ett par dagar.

Hade den en elakartad bulnad eller svår sjukdom (svårt sår eller fistel), skulle den gå te den döde o ta hans hand o ta me på de stället där de onda va o be honom ta de me se

i graven så han själv slepper å lida mer å'et.

Skolbarn lägger gärna skolboken under huvegården så kommer di ihåg läxan.

3dje lysningsdaen skulle brudparet gå i kyrkan o då kallades hon för förbrud, men di föregående skulle di va hemma. 2dra lysningsdaen skulle brudgummen besöka bruden i hennes hem.

På vissa ställen får brud o brudgum inte se varandra förrän di ska gå i brudstol.

I Tannåkers socken på ett torpställe som hetade Norra Torp så gick den dödes hustru 3 gånger omkring kistan o gick sen in o slog ut dricka (14 å 15 år sen).

För likskerva tog man ett barn runtomkring en kista över o under 3 varv.

Ett lik - en likkista får inte bäras över en åker för den kan bli skadad.

Ingen ville flyttja på torsdan för då sa di att
"Torsdas flyttjara
blir inte mer än ett års sittjara".

861

Antingen vill du ha de som går oppåt lien (koen) eller
stannar på lien (träck) eller rinner neråt lien (urin)?

På vår ren står en sten
där ä brö men inte bakat
där ä vin men inte lakat
där ä barn men inte fött
där ä lik men inte dött
där ä brud men inte bröllop
(= kyrka).

Lapp på lapp å ingen söm (= kålhuve).

Deifaller å se själv som en gammal gärsgår.

Komminister Colliander i Tonnö. De va ju vanlit att prästerna skulle ha offer i julottan. Så fick han inte mer än 3 kr o några öre. Så skulle han tacka för offret på annandaen. Då sa han "Ja ska tacka mina hedervärda Tonnöboar för offret.

Tonnö o Tofta
di visa sin heder ofta
men 3 riksdaler o några öre
ä inte möet o tacka före."

En flicka i Vittary tvättade se i en källa 1 maj på moronen o skulle se sin tillkommande fly se handduken, men hon fick se sin egen bild, o hon dog samma år.

Jorälven rinner nere i jorden. Den ska flyta genom Hång-
er socken strax väster om där den gamla kyrkan sto. Där ä en stor fördjupning, så där ä en ofantlit branter li på var sida om den dälden. Di benämne de för Pissedal. När fruntimrena va komna utanför kyrkan kastade di sitt vatten där. De gamle berättade att jorälven rann inunner där o hon skulle ve ett tillfälle öppna se, o då fruktade de att den dränkte hele byn så di skulle samla ihop alla madrasser o fjäderklär di hade att stoppa igen o de lyckades o sen har hon inte hörts å.

"De skulle finnas en stuga på var knatte o en hatt på var nacke ... när kärnan i äpplet sig vände så tager min spådom sin ände", *ur* Sibyllan.

Prosten Nilsson i Vittary sa en gång i en predikan:
"De ska komma d n tid då vagnarna ska gå utan hästa o lestol-
parna ska tala.

Nissan o Lagan tar någon man
mången man avdaga,
men Helga å tar så
många som bägge två.

Bolmen kräver varje år en drunkning.

En trollkvinna i Dämmesås hon kom te en hustru här i
byn o frågde om hon inte kunne få spinna nået åt henne för
ni gör oss så möet gott. De fick hon löfte te o få spinna
tåge. Så frågade hon om hon ville ha de 1-trådit eller 2-
trådit ellå 3-trådit. De begrep inte bonnhustrun utan sa hon
ville ha de 1-trådit. Om en ti därefter kom hon hem me spåna-
den, o då satt endast en tåga efter varannan så garnet va o-
brukbart.

Ett jättekast skulle ha kastats från Tonnö mot Hångers
kyrka. Ett par andra skulle ha kastats från Aspehäset.

Vid Söragårds åkrar ligger ett stenrös. Där försökte man bygga kyrkan, men va som byggdes om dan revs ner om natten, men så skulle de lasta en sten på ett åkedon o spänna för ett par tvillingsoxar o där de stannade skulle kyrkan stå. De stannade i mossen, så där kunde de inte bygga den utan flyttade opp det o där ägde de bestånd.

Kapten Elin var styret för påskkäringarna. Hon hade en fosterdoter o den hade hon lovat följa med på kalas, o de fick hon. Hon fick sätta sig på hennes reskap o ria när de for i väg, o när de kom fram till bestämmelseorten så ble de väl mottagna, men fleckan va i sin oskuld så den hon kunne inte bli imottagen o hon såg att anrättningen där va som di skulle förtära va inte annat än ormar o vådeliga djur. O själve huvudmannen skulle dansa med dem när de kom, o efter va flickan tyckte så skulle de va på glödande järnhällar (?), men flickan måste de genast skicka hem, för henne kunne di inte behålla där. Ella skulle de va där i 3 dar.

En skulle dit förste gången och hade fått sin instruktion.

"Här upp o häran o över alla skorstenar" skulle de säga när de hade smort redskapen med sin olja. Men hon glömde sig o sa "härupp o häran o genom alla skorstenar" o hon for ge-

nom så många piper så hon ble setanes o de fick hjälpa dän henne, o sen reste hon aldri mer.

En häxa skulle resa därifrån påskdagsmorgonen, men hon hade väl sinkat sig på vägen, o sen sol gick opp kunde de inte resa annat än ve soluppgången bar de ner me henne o de va in ve en prästgård o prästen va oppe o utkomen o såg när de dära damp ner. Då såg hon åt de håll där solen gick opp o sa "Du sytta du kunne ha blitt nere lite länger". De hörde prästen o sa "Du sytta, du kunde ha blitt i helvete me'n du var där". - "De ska du få betala", sa hon. O när han kom te kyrkan o skulle förrätta gudstjänst kunde han inte säj ett ord, men han klädde sig i kappa o handbok o gick ut o bet i kyrkjorden 3 gånger o sen fick han sin talförmåga igen. O sen berättade han tilldragelsen för åhörarena.

Kapten Elin hade en egen bibel - den va inte lik våra biblar - som förvarades i unnervåningen i hovrätten i Jönköping. Ja frågade efter honom en gång men fick de svaret att den för nära ~~nu~~ år sen va flyttad te Stockholm.

Kapten Elin undergick vattenprovet o flöt på vattnet. När hon skulle dömas, förlorade domaren målet o kunde inte säja ett ord utan de måtte förordnas en särskild domare.

När hon skulle brännas, sa hon bara att här ä mäkt varmt, men de kunde inte bränna henne utan med särskilda medel.

En präst i Wittaryd skulle fara till Berga o predika o då gick hjulet å vagnen vid rävabäckarna. Då ba han drängen lägga opp hjulet i vagnen. å köra så fort han orkade. När han kom fram te Berga o stannte skulle de pusta o stönnja. Då sa prästen de va rätt åt de. ~~(?)~~

Ve Ingelsta i Berga sn där va osämja o dålit väsen. Så hade de sett den onde komma dit. Prästen blev ditkallad o han stack hål i fönsterblyet o sa "därigenom ska du o större plats får du inte å fara dän". O då ga han se ut o kom inte tebaks. Sen blev det gott förhållande där.

Lisa i Finnshult (Hjälmseryds församl.)

De besökte henne möet både för folk o kreatur. Va de för folk skulle de ha nået klädesplagg mä se o då ga hon te känna att de va en granne eller annan person som hade förorsakat de me trollmedel. För djuren skulle de gravas ner nået i lagårn o så skulle de rökas me nået medel som hon hade skickat me.

De va en dräng ditskickad en gång o så hade husmodern skickat en ost mä honom som han skulle skänka henne. O drängen kom dit och fick uträttat sitt ärende, o hon lovade hjälp men osten lämnade han inte. När han gått en liten bit ble han vilsen vägen utan geck o geck o kom ingenstans. När han länge hade gått träffade han näen o ba honom för all del vi-

sa honom vägen så han kom te Finnshult igen, o han kom dit o skulle tala ve henne att hon hjälpte honom så han råkte dän. O de lovade hon att hon skulle göra. "Men du har en ost mä de som din matmor har skeekat, den har jag inte fått." Då lämna de han henne osten, o sen råkte han dän.

Klädesplagget som de hade hatt me se skulle binnas om där de onna satt o så fick di botemedel så sjukdomen ble hävd.

De va två som va kär i varandra, men så bröt fästmannen opp o gefte se me en annan o de ble lite olöckelit o som de de kalla otur. De hade ingen trevnad tesammans o då sökte han Lisa i Finnshult te å fråga, å då seer hon att han har ett rörandit västaty som han har ligganes & sin kista o som han har fått å sin första fästemo. De skulle han gå själv o lämna henne tebakes. De gjore han o de ble bättre.

Kloka Anna i Götery (en 40 - 50 år sen hon döe), stället hetade Ossnaköp. Hon va ofantligt möcke besökt t.o.m. från Danmark. Vår gårman va där en gång för en sjuk dotter o han fick va där 2½ da innan de ble hans tur å få tillträde tell henne. Men hennes kure besto å mycket kusleri (?) som de vi ha nämt om Lisa i Finnshult, men de va också liasom abetek i närheten å där hon bodde, där de fick köpa medisin efter hennes ordination, men de be te sist förbjudet så det fick inte

säljas nået. Å ja själv ve en 12 års ålder gjorde besök hos henne. Ja va me min mor där för vi hade ett kreatur som va sjukt, o jag va själv inte riktigt frisk, så vi skulle söka bot för mig själv. O vi kom dit en kväll, men fick inte tillträde förrän på moronen (på aftonen ville hon inte ha våra besök). När vi kom in så satt hon i ett rum. Hon va mycke gammal o hopkrumpen o hon hade en sån där luva på huvet. O så va de då fråga först för kreaturen o de va ju förtrollat, så de minns ja att mor fick nået invirat i en pappersstrut, o så skulle där viras en ullen trasa om de så de blev en liten knyta o de skulle borras in i tröskelen in te fähuset. Sedan skulle där slås en propp i hålet utå eke. Tröskelen va å eke o de skulle va samma sorts trä så de inte skulle skönjas. O när mor frågade för me så sa hon "Huuu, huuu, ni ha fått eran sjukdom i ~~sväret~~, växt ~~o~~, o då skulle ja tro de va ett halskläe som hon skulle ha o göra nånting mä. O då skulle ja sen binna om mej, o sen fick ja nån sorts pulver hon hade. Ja skulle ingenting ta in, men de skulle ja bära på mej vissa dar o sen skulle de läggas under huvet där jag låg. Men när man gjorde besök antingen hos henne eller Lisa i Finnshult, skulle de va i hemlighet, o om de va nån som frågade etter en så skulle di hemmavarane berätta att en va på de ella de hållet. O därför va de nästans allti vanlit att tala ve nån per-

son som bodde lite fränskilt från andra som di inte hade rea på var di fanns och det kunde hända att en sådan person fick göra besök hos di kloke rätt ofta, så di ble mycke bekanta hos dem. O sen, de va ju ofantlit många som besökte henne.

Länsman o fjäringsmannen skulle hämta henne. Hon skulle te häradsrätten i Ljungby o svara för sina konster. O förste gången han va där så kunde han köra en liten bit, men så ble han förvillader o körde fel o kom fram te ett ställe o där pokulerade di så, o när di kom ut sen så kunne hästarna inte gå ur fläcken utan då feck Anna gå hem igen.

Sen kom han en annan gång o skulle hämta henne. Då kunne han inte köra ur gården. Han piskade på hästarna men di sto still o kom inte ur fläcken, utan han fick i ödmjukhet be Anna stia å o låta honom köra så han kom därifrå.

Så va de en annan klok, som skulle va ännu värre o kallades för Hallarydsgubben, som bodde i Hallaryds församling. Han va ju mycke känd o även härifrån va di som rådfrågade sig.

Här va en person från Hånger som va bleen bestulen på en 100 krone o han tar o går dit o skulle rådfråga se. O han ser te honom att pengarna får du allri igen, men vill du si vem som har tatt dom så ska du få. O de ville han. Då visade han honom te en liten vattensamling, de va trolien ve en bäck, där skulle han få se den som hade tatt'et. Di kom te platsen

o stannade för att få se , så dök där opp ur vattenet en som han antog för å va den onde anden själv o ledde den som hade tatt pengarna. Den höll han i kragen så di fick se'en. O sen försvann di me samma. Men han sa sen te me att om han så blår å me allt som han har så inte går han te Hallaryds-gubben mer o får se en sådan syn. Han var inte lik se på länge.

O ja kommer då gott ihåg vår son hade fistel o benröta o hade sökt mycket men att gå te en sån dära de fick di me inte te. Så va de en snäll hustru som flere gånger hade sökt Hallarydsgubben o hon skulle skicka dit pigan i nåt ärende, o då hade di ställt pigan te vårt å fråga om vi ville ha ett hemmelit bud så skulle hon ta de mä se o fråga för sonen. När hon hade uträttat de ärendet som han va skickader för å sitt husbonnefolk o fått råd, då hade hustru min skickat en väl rengjord binnel som hon hade begagnat te benet. Han tok den där bindelen men emellertid fick pigan de svaret att honom kan jag ingenting göra ve för hans fader tror inte på något sådant, så de får du säga dom, men di kan köpa för 25 öre nået att tvätta på med. De va nået brunaktit vatten, jag minns inte redit va de va, men de va inte te någon hjälp de minsta.

Längre tebake så va här två, den ena hetade Sven i Kar-

97/

holm o ett fruntimmer som hetade Stina i Karshult. Trolien va han antingen mormor eller farmor te Lisa i Finnshult. Men deras kurer känner jag inte te.

De va en som hette David i Ryd i Reftete socken, men han begagnade naturlia medel så de va inte något sånt dära.

En annan som va ofantelit möet besökt, han hette Lars Petter, han använde naturliga medel. Han började i Guddarp i Berga socken, o då va han helt ung. Han kaltes då för den kloke ~~pojken~~ ~~pojken~~. Sen va han på Gavle o Svaneholm. Te sist bodde han i Tutary o Ryssby socken. Men han skrev riktiga recept som läkare på latin. Han va en gång tilltalad för 'et men han redde se. Hans kurer va inte oävena, för han hjälpte många.

Här va en gubbe här i församlingen, kallades Jonas i Enet, Frösö by. Han va alldeles utmärkt te å bota benbrott. De påsto di att benbrott läktes mycket bättre o fortare för honom än för nåen läkare. Sen ordinerade han te å tvätta på me en flaska han kallade för ärkebeserievatten (?), o de skulle han laga te själv blandat med hans egen urin o vatten. Så fort di kom te honom o talade ve honom släppte värken på den benbrutne innan han hann dit.

ACC. N:R M.12572:98.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Nån som va född me s.k. segerhuva, så om de kom nåen vå-
eld så när han kom te platsen o hade kringgått platsen så
spred se inte elden vidare. Vå han inte i närheten o själv
kunne uppmärksamma elden, så skickades bu efter en sådan.

Man skulle inte tala om efteråt heller att man besökt
en klok.

98)